

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ**

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр
на тему:

**КРОС-КУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ
МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Виконала:

студентка II курсу магістратури,
група МКД-11-20 дв
спеціальності: 028 «Менеджмент
соціокультурної діяльності»
Аветисян Лусіне Арсенівна

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор
Веденєєв Дмитро Валерійович

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри реклами та
зв'язків з громадськістю
Київського університету імені
Бориса Грінченка
Бєлофастова Т. Ю.

Допущено до захисту:
протокол засідання кафедри
№ 4 від 12 листопада 2021 р.
завідувач кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій
проф. Копієвська О.Р.

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. РОЛЬ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У КОНЦЕПЦІЇ КУЛЬТУРИ	8
1.1. Теоретичні підходи до проблеми крос-культурної комунікації	8
1.2. Сутність та специфіка діалогу культур.....	19
<i>Висновок до першого розділу</i>	<i>31</i>
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНЕ КУЛЬТУРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: КРОС-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ	33
2.1. Сутність міжнародного співробітництва в галузі культури.....	33
2.2. Основні пріоритети міжнародного культурного співробітництва України.....	47
<i>Висновок до другого розділу</i>	<i>60</i>
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ КРОС-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЙНІ НАПРЯМИ І ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	63
3.1. Дні національних культур у комунікаційному контексті двостороннього культурного співробітництва.....	63
3.2. Міжнародні фестивалі як важлива форма крос-культурної комунікації.	80
<i>Висновок до третього розділу</i>	<i>88</i>
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах глобалізації все більшого значення набуває міжнародне культурне співробітництво. Саме крос-культурна комунікація є важливим фактором регуляції як внутрішнього життя, так і взаємовідносин між країнами.

Сьогодні розглядається соціокультурний простір, що постійно впливає на якісні зміни, які відбуваються в суспільстві, і, отже, на характеристики крос-культурної комунікації. Карбуючись у свідомості представників того чи іншого етносу, вони передаються від покоління до покоління з деякими видозмінами, а постійна необхідність у діалозі впливає на формування ціннісних орієнтацій і норм поведінки, що й виражається через крос-культурну комунікацію.

Одним з чинників зовнішньої та внутрішньої політики в умовах державотворчих зрушень є міжкультурне співробітництво, яке набуло асиметричного характеру в умовах культурної експансії розвинутих країн та поширення їх політичної ідеології на глобальному, регіональному та національному рівнях.

Міжнародне культурне співробітництво – форма політичної культури в мультикультурному середовищі, яка спрямована на гармонізацію відносин між різними суб'єктами міжнародної взаємодії. Досвід політичної діяльності суверенної України на світовій арені, зокрема, у сфері міжкультурного співробітництва, зумовив зростання наукового інтересу до дослідження проблем забезпечення національних інтересів різними формами культурної комунікації, яка на глобальному, регіональному та національному рівнях міжнародних відносин набуває все більшої актуальності.

Об'єкт дослідження – міжнародне культурне співробітництво у структурі крос-культурної комунікації.

Предмет дослідження – особливості організації та здійснення різних форм міжнародного культурного співробітництва у контексті міжнародного комунікаційного обміну.

Мета роботи полягає в комплексному дослідженні сутності, основних пріоритетів міжнародного культурного співробітництва України як форми крос-культурної комунікації.

Завдання роботи:

- опрацювати літературу й Інтернет-ресурси з обраної теми дослідження;
- визначити теоретичні підходи до проблеми крос-культурної комунікації;
- розглянути сутність та специфіку діалогу культур;
- розкрити особливості міжнародного співробітництва у галузі культури;
- проаналізувати основні пріоритетні напрями міжнародного культурного співробітництва України;
- вивчити досвід проведення Днів національних культур у комунікаційному контексті двостороннього культурного співробітництва;
- охарактеризувати міжнародні фестивалі як важливу форму крос-культурної комунікації.

Методи дослідження. Методологія дослідження обумовлена предметом, метою і завданнями магістерської роботи. Теоретичну основу дослідження складають класичні та сучасні праці вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері міжнародного культурного співробітництва та крос-культурної комунікації. Було використано матеріали наукових періодичних видань, конференцій і семінарів, нормативні документи, що регламентують міжнародне культурне співробітництво та міжкультурну комунікацію, щорічники статистичної інформації та ін. Загальним методом пізнання на всіх етапах дослідження був діалектичний. Застосовувалися також методи наукового аналізу документних джерел, узагальнення, конкретизації, визначення, опису.

Джерельна база та стан наукової розробленості теми.

Теоретичну та інформаційну базу дослідження становлять наукові праці та публікації вчених.

Аналіз наукової літератури показує, що проблема міжнародного культурного співробітництва та крос-культурної комунікації носить міждисциплінарний характер і вивчається як вітчизняними, так і зарубіжними вченими в рамках історичних, філософських наук, в галузі мовознавства, педагогіки, культурології, соціології й політології, етнопсихології, конфліктології та ін.

Важливе значення для дослідження теми мали праці вітчизняних науковців. Вітчизняна наукова думка розглядає різні виміри міжкультурного співробітництва – від міжнародної взаємодії та взаємовпливів до історичних, етнополітичних, правових, соціальних, культурологічних і лінгвістичних, які формують модель постіндустріального розвитку для нових незалежних країн, в тому числі і України. Результати досліджень викладено у різнопланових теоретичних і прикладних наукових працях вітчизняних фахівців: О. Білорус, В. Бурдяка, О. Зернецької, Є. Камінського, Б. Канцелярука, О. Коппель, Є. Макаренко, Ю. Мацейка, М. Михальченка, М. Ожевана, Ю. Павленка, Ю. Пахомова, Г. Почепцова, Н. Сербіної, В. Трощинського та ін. [25, 27, 29, 30, 33, 41, 42, 47, 49, 50, 51, 60, 68], які досліджують проблеми нової геополітики, міжцивілізаційного і культурного діалогу, процеси європейської інтеграції та збереження європейського культурного різноманіття, концептуальні засади зовнішньої і внутрішньої політики, міжкультурного співробітництва, культурної експансії, політичної культури країн Європи, проблеми інтеграції України у світовий культурний простір.

Для визначення та осмислення поняття проблеми міжкультурного спілкування було використано роботу американських культурних антропологів Г. Трейгера і Е. Холла «Культура і комунікація. Модель

аналізу» (1954) які ввели в науковий обіг поняття «крос-культурна (міжкультурна, міжетнічна) комунікація» [1].

За основу дослідження були взяті наукові праці авторів, які мали різні підходи до трактування процесу крос-культурної комунікації. Соціальне явище діалогу культур як практичної дії та природного процесу передачі когнітивних знань аналізують А. Садохін, М. Шульга [59, 80].

В Україні предметне поле досліджень в рамках проблематики «крос-культурна комунікація» тільки формується. Цю проблему розробляють у різнопланових працях Л. Губерський, І. М'язова, Л. Нагорна [41, 43, 44].

Поміж тим, розробленість проблеми міжнародного культурного співробітництва як форми крос-культурної комунікації поки є недостатньою, зокрема щодо визначення стратегічних напрямів і перспектив розвитку.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в постановці проблеми дослідження, обґрунтуванні пріоритетів міжнародного культурного співробітництва України як форми крос-культурної комунікації, з'ясуванні місця та рольової функції міжкультурного співробітництва у зовнішній політиці України, визначенні напрямків і форм міжнародного культурного співробітництва для популяризації української культури на міжнародному рівні та в здійсненні міжкультурного діалогу.

Практичне значення отриманих результатів вбачається в тому, що зроблені висновки та рекомендації можуть бути використані менеджерами соціокультурної діяльності при реалізації міжнародних культурних проєктів, в роботі різних закладів культури, діяльності міжнародних організацій та українських культурних центрів за кордоном.

Апробацію результатів дослідження було здійснено шляхом оприлюднення досягнутих результатів на V Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та магістрів «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір» 4-5 листопада 2021 р., тема доповіді

«Роль «публічної дипломатії» та «м'якої сили» у сфері міжнародного співробітництва».

Структура та обсяг магістерської роботи. Структура та обсяг магістерського дослідження обумовлені метою та його завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають у себе шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. РОЛЬ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У КОНЦЕПЦІЇ КУЛЬТУРИ

1.1 Теоретичні підходи до проблеми крос-культурної комунікації

Важливість питань, пов'язаних з міжнародним культурним обміном, підкріплюється тим значенням, яке приділяється їм дипломатами, політиками, бізнесменами і вченими всього світу. Саме культура, завдяки своєму величезному загальнолюдському потенціалу, здатна стати тим об'єднуючим простором, де люди різних національностей, мовної, релігійної, вікової, професійної приналежності зможуть будувати своє спілкування без будь-яких кордонів виключно на основі взаєморозуміння.

Численні визначення терміну «культура», існуючі в науці, дозволяють відзначити основне. Культура – це сутнісна характеристика людини, пов'язана з чисто людською здатністю цілеспрямованого перетворення навколишнього світу, в ході якого створюється штучний світ речей, символів, а також зв'язків і відносин між людьми. Все, що зроблено людиною або має до неї відношення, є частиною культури [2, с. 102].

Культура не існує ізольовано. В процесі своєї життєдіяльності вона змушена постійно звертатися або до свого минулого, або до досвіду інших культур.

Численні дослідження питань взаємодії культур свідчать про те, що зміст і результати різноманітних міжкультурних контактів в чому залежать від здатності їх учасників розуміти один одного і досягати згоди, яке головним чином визначається етнічною культурою кожної з взаємодіючих сторін, психологією народів, пануючими в тій чи іншій культурі цінностями. У культурній антропології ці взаємовідносини різних культур отримали назву «крос-культурна комунікація», яка означає обмін між двома і більше культурами та продуктами їх діяльності, здійснюваний в різних формах. Цей обмін може відбуватися як у політиці, так і в міжособистісному спілкуванні людей в побуті, сім'ї, неформальних контактах.

Контакти і взаємини між культурами виникають в результаті різних причин, перераховувати які можна досить довго. У сучасних умовах бурхливий розвиток крос-культурної комунікації відбувається в самих різних сферах людського життя: туризмі, спорті, військовому співробітництві, особистих контактах, тощо. Відбулися останніми роками соціальні, політичні та економічні зміни у світовому масштабі, які привели до небувалої міграції народів, їх переселенню, змішанню і зіткненню. У результаті цих процесів все більше людей руйнують їх культурні бар'єри. Формуються нові явища культури, межі між своїм і чужим стираються. Зміни, що виникають при цьому, охоплюють практично всі форми життя і отримують в різних культурах неоднозначну оцінку. Ці оцінки найчастіше визначаються особливостями взаємодіючих культур [3, с. 22].

Між культурами існують значні відмінності в тому, як і які засоби комунікації використовуються при спілкуванні з представниками інших культур.

Комунікація та спілкування є найважливішою частиною людського життя, а значить, і частиною культури.

У сучасному світі в епоху інтеграції, культурного обміну, в період формування нової «планетарної» культури, велике значення має крос-культурна комунікація, яка здійснюється на різних рівнях.

Сьогодні досить складно уявити розвиток науки, культури, освіти окремо від міжнародного, міжкультурного спілкування. Останнім часом соціальні, політичні та економічні потрясіння світового масштабу призвели до активної міграції народів, їх переселенню, що, безумовно, додає крос-культурній комунікації особливої значимості.

Крос-культурна комунікація як особливий вид комунікації припускає спілкування між носіями різних мов і різних культур. Співставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самобутнє, що зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів. Інтеркультурна комунікація має справу з розумінням та

порозумінням, що означає: розуміти чуже і водночас бути зрозумілим, спілкуючись чужою мовою. Інтеркультурне навчання та інтеркультурна комунікація мають бути суттєвою складовою частиною крос-культурної комунікації та спілкування.

Значний вплив на розвиток крос-культурної комунікації надав і науково-технічний прогрес, який відкрив нові можливості для спілкування, становлення нових видів і форм комунікації, головною умовою ефективності яких є взаєморозуміння, терпимість і повагу до культури партнерів по діалогу.

Самостійного значення питання крос-культурної комунікації набувають у сфері міжнародних відносин, бізнесу, політики, де вона є основою професійної діяльності.

Однак, незважаючи на вже досить значний досвід та історію розвитку крос-культурної комунікації, не завжди діалог в тій чи іншій сфері може бути названий конструктивним і взаємовигідним. Часом в учасників процесу спілкування спостерігаються значні розбіжності з тих або інших позицій, які є не наслідком професійних відмінностей, а виникають в силу причин, пов'язаних з особливостями культур, традицій, специфікою бачення світу і способів сприйняття та інтерпретації подій. Подібні складнощі впливають і з особливостей способу життя, релігійного різноманіття, культурних цінностей.

Таким чином, крос-культурна комунікація може стати як важливою умовою, що сприяє розвитку взаємовигідного співробітництва, так і нерозв'язною проблемою у здійсненні тих чи інших проєктів, найважливіших економічних і політичних починань і прагнень [5, с. 64].

Подібні проблеми, безперечно, мають глобальний характер і дійсно заслуговують окремого теоретичного і практичного розгляду.

У житті людини процеси комунікації відіграють надзвичайно важливу роль. Тому не випадково процес спілкування та комунікації привертає увагу фахівців у різних галузях знання: філософії, психології, соціології,

культурології, лінгвістики та ін. Найактивніше процеси спілкування почали вивчатися з другої половини ХХ століття. Так, в 1950-1960-і роки найбільший науковий інтерес викликали способи формалізації повідомлення, його кодування і декодування, передача інформації від адресанта до адресата. Ці дослідження йшли в рамках нових тоді наук: кібернетики та інформатики. Спілкування в них розглядалося як односторонній інформаційний процес, в якому найбільша увага приділялася способам формалізації повідомлення, а більша частина визначень спілкування зводилася до ідеї передачі інформації від автора до адресата.

Крос-культурна комунікація, безумовно, є самобутньою, самостійною галуззю комунікації, яка включає методи і наукові традиції різних дисциплін, але в той же час є частиною загальної теорії і практики комунікацій [35, с. 93-95].

Сьогодні справжні науки демонструють стійкий інтерес до питань комунікації, що підтверджується значним числом досліджень, присвяченим даній проблемі. В англійській тлумачному словнику поняття «комунікація» має кілька семантично близьких значень:

- 1) Акт або процес передачі інформації іншим людям (або живим істотам);
- 2) Системи та процеси, використовувані для спілкування або передачі інформації;
- 3) Лист або телефонний дзвінок, інформація письмова або усна;
- 4) Соціальний контакт;
- 5) Різні електронні процеси, якими інформація передана від однієї людини або місця до іншого, особливо за допомогою проводів, кабелів або радіохвиль;
- 6) Наука і діяльність з передавання інформації;
- 7) Способи, за допомогою яких люди будують відносини один з одним і розуміють почуття один одного.

Оскільки без комунікації неможливе існування людини, то вона являє собою безперервний процес, тому що відносини між людьми, так само як і події, що відбуваються навколо нас, не мають ні початку, ні кінця, ні суворой послідовності подій.

Крос-культурна комунікація – це складне, комплексне явище, яке включає різноманітні напрямки і форми спілкування між окремими індивідами, групами, державами, що відносяться до різних культур [43].

Предметом крос-культурної комунікації можна назвати контакти, що протікають на різних рівнях в різній аудиторії в двосторонньому, багатосторонньому, глобальному аспекті.

Комунікація між культурами повинна бути спрямована на розвиток конструктивного, зваженого діалогу, рівноцінного по відношенню до представників інших культур.

У зв'язку з розширенням сфери спілкування виникає потреба в налагодженні міжнародних контактів, що передбачає не тільки подолання мовного бар'єру, але й формування готовності до міжнародного діалогу, розуміння культурної самобутності інших людей, визнання правомірності іншого бачення реальності й оволодіння новою концептуальною картиною світу, що вможлиблює розуміння соціальної дійсності й культури.

Сучасні глобальні суспільно-політичні й економічні зміни викликають значний інтерес до культури інших народів як визначальної умови реалізації творчого потенціалу особистості й суспільства, форми ствердження самобутності народу й основи духовного здоров'я нації, міжкультурних контактів, що розвиваються сьогодні у специфічному культурно-інтеграційному і соціально-психологічному контексті.

Тому звернення до крос-культурної комунікації як домінантної реалії сучасного світу є актуальною проблемою сьогодення і потребує з'ясування низки питань, пов'язаних із загальнотеоретичними аспектами, а саме через розкриття змісту крос-культурної комунікації у контексті діалогу культур.

У контексті дослідження та на основі концептуальних ідей науковців (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, В. Фурманова та ін.) виникає потреба у виділенні таких ключових тверджень крос-культурної комунікації:

- крос-культурна комунікація – це взаємодія культур, що здійснюється в певному просторі і часі, де феномен культури розглядається як родове поняття, культурні контакти набувають різних форм, які знаходять своє вираження в дотикові, взаємовідношенні, синтезі, доповнюваності й діалогові;

- крос-культурна комунікація – це взаємодія культур, за якої вони вступають у діалог, відбувається їх актуалізація, внаслідок чого виявляється загальнолюдянність і специфіка кожної культури як системи [48].

Взаємодію культур у глобальному контексті доцільно розглядати як одну з конструктивних форм крос-культурної комунікації, як ідею синтезу культур, що є об'єднанням культурно різних елементів: орієнтирів, цінностей, норм, типів поведінки, за якого виникає якісно інше утворення. Синтез наявний, коли соціокультурна система переймає та засвоює досвід інших суспільств у сферах, що є недостатньо розвинутими в ній самій, але при цьому зберігає власну, притаманну їй основу, яка дає змогу говорити про її самобутність, про здатність підтримання цілісності та стабільності, тоді як явища стереотипізації та упередження є бар'єрами ефективної крос-культурної комунікації.

Поняття «міжкультурна (крос-культурна, міжетнічна) комунікація» ввели в науковий обіг Г. Трейгер і Е. Холл у своїй роботі «Культура і комунікація. Модель аналізу» (1954), які визначали її як ідеальну ціль, до якої має прагнути людина у своєму бажанні якомога краще й ефективніше адаптуватися до навколишнього світу. З тих пір дослідники далеко просунулися в теоретичній розробці цього феномена, зокрема визначили найбільш характерні риси. Так, зазначено, що крос-культурна комунікація здійснюється, якщо відправник і одержувач повідомлення належать до

різних культур, якщо учасники комунікації усвідомлюють культурні відмінності один одного. По суті міжкультурна комунікація – це завжди міжперсональна комунікація в спеціальному контексті, коли один учасник виявляє культурну відмінність іншого. Така комунікація викликає безліч проблем, пов'язаних з різницею в очікуваннях і упередженнях, які властиві кожній людині і, природно, різні в різних культурах. Ознаки міжкультурних відмінностей можуть бути інтерпретовані як відмінності вербальних і невербальних кодів в специфічному контексті комунікації. При цьому кожен учасник культурного контакту володіє своєю власною системою правил, функціонуючих так, щоб відіслані і отримані послання могли бути закодовані і розкодовані. На процес інтерпретації також впливають вік, стать, професія, соціальний статус, толерантність, підприємливість, особистий досвід [1].

Виділяють чотири основні форми крос-культурної комунікації – пряму, непряму, опосередковану і безпосередню.

При прямій комунікації інформація адресована відправником безпосередньо одержувачу і може здійснюватися як в усній формі, так і в письмовій. При цьому найбільший ефект досягається за допомогою усного мовлення, що поєднує вербальні та невербальні засоби.

У непрямій комунікації, яка носить переважно односторонній характер, інформаційними джерелами є твори літератури і мистецтва, повідомлення радіо, телевізійні передачі, публікації в газетах і журналах, тощо.

Опосередкована і безпосередня форми комунікації розрізняються наявністю або відсутністю проміжної ланки, що виступає в ролі посередника між партнерами. В якості посередника може виступати людина, технічний засіб. Комунікація, опосередкована технічними засобами, може залишатися прямою (розмова по телефону, листування по електронній пошті), але при цьому виключається можливість використання невербальних засобів.

У крос-культурній комунікації прийнято виділяти внутрішній і зовнішній контекст.

В якості внутрішнього контексту виступають сукупність фонових знань, ціннісні установки, культурна ідентичність та індивідуальні особливості індивіда. До цього контексту можна віднести настрій, з яким комунікант вступає в спілкування і який становить психологічну атмосферу комунікації.

Зовнішній контекст комунікації складають час, сфера та умови спілкування. Для крос-культурної комунікації важливою обставиною є місце проведення комунікації, визначальне фон комунікативного процесу. Так, комунікант, що знаходиться на своїй території, відчуває себе більш комфортно і краще орієнтується в просторі власної культури, ніж іноземець. Характер комунікації на робочому місці і вдома буде відрізнятися за ступенем поглиблення в побутову культуру і впливу особистісних факторів.

Тимчасовий контекст – це хронологічний період, в якому відбувається комунікативна ситуація. У різні періоди часу взаємовідносини між учасниками (партнерами) комунікації складаються по-різному. Хронологічно розрізняють комунікації: одночасні, які відбуваються шляхом особистих контактів, по телефону, мережі Інтернет в режимі on-line, і різночасові - всі інші комунікативні ситуації.

Комунікація в діловій культурі – виникає внаслідок того, що кожна організація (компанія) має поруч низку специфічних звичаїв і правил, пов'язаних з корпоративною культурою, і при контакті представників різних компаній може виникнути непорозуміння.

Міжетнічна комунікація – спілкування між особами, що представляють різні народи (етнічні групи), може розглядатися як комунікація на мікрорівні в тому випадку, якщо ці особи входять до складу єдиної держави. В інших випадках це вже макрорівень взаємодії культур.

Культурні зв'язки – постійний і істотний компонент спілкування між народами і державами, внаслідок чого створюються, зберігаються і

накопичуються цінності, норми, знання, відбувається взаємне збагачення різних культур [67, с. 136-154].

Порушення нормальних відносин між народами перериває чи ускладнює культурні контакти, хоча навіть у цих умовах їх підтримують, долаючи всі бар'єри і кордони і чекаючи слушного моменту для повноцінного спілкування. Деякі суспільства довгий час розвивалися майже повністю ізольовано, без зовнішніх контактів, наслідком чого була тривала стагнація, відсталість і втрата значної частини власного культурного надбання (наприклад, у багатьох корінних народів Півночі). Тому відкритість зовнішнім впливам, взаємодія - важливі умови успішного розвитку будь-якої культури.

У культурних зв'язках можуть брати участь і великі народи, і малі, які мають свою державність. Звичайно, вплив великого народу, нації чи цивілізації незрівнянно масштабніше, ніж малих етнічних груп, але й останні роблять культурний вплив на сусідів у своєму регіоні, вносять свій внесок у світову культуру. Тому в сучасних міжнародних документах формулюється принцип рівноправності культур, що передбачає усунення будь-яких правових обмежень і духовного придушення прагнень кожної етнічної чи національної групи дотримуватися своєї культури і зберігати свою самобутність.

Самостійного значення проблема крос-культурної комунікації набуває в міжнародних відносинах, які з одного боку є яскравим прикладом розвитку спілкування на різних рівнях, проте в той же час відображають численні особливості феномена крос-культурних комунікацій. Сама історія крос-культурних комунікацій показує, що вони безпосередньо пов'язані з розвитком політичних, торгових, культурних, міжрелігійних контактів. Саме в історії міжнародних відносин можна відзначити становлення різних напрямків і форм міжкультурного спілкування, яке складалося під впливом численних факторів [37].

Крос-культурна комунікація сьогодні акумулювала інформацію про процеси комунікації між різними культурними уявленнями, поглядами, орієнтаціями, логіками, тлумаченнями, розуміннями в цьому соціумі, зокрема в контексті сприймання іншої «чужої» культури, що в цілому зумовлює рівень загальної культури цього суспільства, від якого залежать соціальні зв'язки та відносини різних соціальних суб'єктів (окремих особистостей, малих і великих соціальних груп).

Саме культура є основою крос-культурної комунікації, оскільки є фактором соціального розвитку, засобу гармонізації відносин між людиною й природою, особистістю та суспільством. Комунікація, у свою чергу, є своєрідною передумовою функціонування й розвитку культури, оскільки збереження культури пов'язано з необхідністю передання культурної інформації шляхом наслідування символічних форм як від одного покоління до іншого, так і від однієї культури до іншої.

Крос-культурну комунікацію в міжнародних відносинах можна назвати важливою умовою політичного, економічного гуманітарного співробітництва. Без обліку основних особливостей процесу комунікації досить складно вибудовувати контакти в сучасному світі, як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівні. З іншого боку саме від особливостей міжнародних відносин багато в чому залежить спрямованість, глибина і зміст міжкультурного діалогу.

Велика кількість спостережень і досліджень в області крос-культурної комунікації дозволяє зробити висновок, що її зміст і результати також багато в чому залежать від панівних в якій-небудь культурі цінностей, норм поведінки, установок, тощо. У взаємозв'язку культури і комунікації відбувається їх взаємний вплив один на одного.

Таким чином, можна стверджувати, що крос-культурна комунікація – це галузь соціальної реальності, змістом якої є процес взаємодії культур, а основним посередником – людина як носій (передавач, інтерпретатор, перекладач) інформації, мовна особистість, яка виступає у ролі медіатора

культур. Медіатор культур – це особистість, що має готовність і бажання вступити у міжкультурну комунікацію, володіє достатніми знаннями мовної норми і специфічними вміннями комунікативної поведінки, здатністю досягати взаєморозуміння, позитивно ставлячись до інших культур та їх представників. Така особистість має володіти ситуативною гнучкістю, широким поведінковим репертуаром, полікультурністю поглядів, «що передбачає не тільки збереження своєї культури, але й збагачення її внаслідок визнання і прийняття іншої культури, готовності до освоєння інших культур» [62].

Наведені вище міркування дозволяють відзначити наступне:

- крос-культурна комунікація має багатоаспектний характер, що розкриває її інтегративну природу;
- зміст крос-культурної комунікації базується на інтеграції трьох найважливіших складових: мови, що відображає культуру народу; культури, що передає особливості суспільно-історичних умов; особистості, яка формується у ході міжкультурної діяльності.

Отже, під крос-культурною комунікацією розуміють функціонально зумовлену комунікативну взаємодію людей як носіїв різних культурних спільнот, що орієнтована на взаємопроникнення культурно-комунікативних смислів, досягнення взаєморозуміння з урахуванням і збереженням «національної картини світу», їх взаємозбагачення в соціокультурному й духовному планах. Це тривалий процес, пов'язаний із подоланням негативних стереотипів, формуванням готовності особистості до діалогу та культурної комунікації.

Актуальність питань крос-культурних комунікацій підтверджується й тим, що в умовах глобалізації в процес міжкультурного спілкування залучені практично всі країни, що прагнуть зайняти своє особливе, гідне місце у світовому співтоваристві.

Інтерес до проблем крос-культурної комунікації чітко простежується протягом усього ХХ століття, коли стало очевидно, що рішення багатьох

нагальних завдань неможливе без участі великої аудиторії, представників різних країн, культур, традицій.

Крос-культурна комунікація безпосередньо пов'язана з процесами, що відбуваються і в сфері культурного обміну. Діалог в даній сфері є неодмінною умовою розвитку комунікацій, а також яскравим прикладом його здійснення.

Досвід показує, що в реалізації політичної стратегії багатьох країн особлива роль належить культурі. Місце і авторитет держав на світовій арені визначається не тільки їх політичною, економічною вагою, військовою міццю, але і тим культурним, духовним, інтелектуальним потенціалом, який характеризує країну у світовому співтоваристві.

Саме культура володіє тими унікальними можливостями, пов'язаними з формуванням позитивного образу народів, держав, який в кінцевому підсумку допомагає і у вирішенні проблем.

1.2 Сутність та специфіка діалогу культур

Культура ХХІ століття все більше набуває інтернаціональний характер і ґрунтується на динамічних процесах культурного спілкування. Тому крос-культурна комунікація служить запорукою збагачення національних культур різних регіонів і країн світу. Процеси міжнародного культурного обміну є основою розвитку цивілізації, неодмінною умовою руху на шляху до прогресу. Сьогодні неможливо вирішити жодної значущої проблеми без участі представників різних культур, без їх конструктивного, зваженого діалогу, без знання традицій і культур інших народів.

Виклики та загрози сучасної цивілізації досягли такого розмаху і масштабу, що вимагають вироблення єдиної політики, єдиної мови спілкування, зрозумілої всім представникам світової спільноти.

Разом з тим, в сучасних умовах не можна втратити тієї великої культурної спадщини, яка складалася протягом всієї історії людства. Різноманіття сучасного світу також є умовою його подальшого прогресу. Проблеми і протиріччя сучасного світу диктують необхідність вивчення питань крос-культурної комунікації та діалогу культур.

Міжнародна культурна співпраця як принцип культурної політики повинна сприяти взаєморозумінню народів, створенню у їх відносинах атмосфери поваги, довір'я, діалогу і миру. Міжнародна культурна співпраця має базуватися на відмові від спроб встановлення будь-яких форм нерівності, підкорення або заміни однієї культури іншою, на рівнозві в культурних обмінах

Культура – особлива сфера життя суспільства. Глобалізація робить все більш значущим мирний діалог різних культур. Культура стає активним провідником національних і транснаціональних політичних інтересів, джерелом міжцивілізаційного суперництва, нерідко, на жаль, що приймає насильницькі форми [38].

Культура є невід'ємною частиною соціального життя і в цьому зв'язку культурна політика повинна розглядатися в більш широкому контексті загальної політики держав, що за своєю природою являє собою суспільне явище, результат спільної творчості людей і впливу, який вони чинять один на одного. Культура виступає як важлива складова частини життя людини і одного з основних факторів прогресу, найважливішою умовою цього прогресу є забезпечення постійного зростання духовного потенціалу суспільства на основі всебічного і гармонійного розвитку всіх його членів і найбільш повного розкриття їхніх творчих можливостей.

Культура – це не просто накопичення творів і знань, які виробляє, збирає і зберігає еліта для того, щоб зробити їх доступними для всіх, або які народ з багатим минулим і спадщиною пропонує іншим народам в якості зразка, якого їх позбавила історія, тобто культура не обмежується доступом

до творів мистецтва і гуманітарних наук, а є одночасно придбанням знань, потребою укладу життя, необхідністю спілкування [61].

Культурні зв'язки – один із самих гуманістичних і тому найбільш ефективних інструментів у механізмі зовнішньої діяльності. Вони сприяють створенню умов для мирного діалогу і співробітництва держав, народів, що відносяться до різних культурних традицій. Адже мистецтво, наука – надбання всього людства, вони вищі кордонів і національних бар'єрів. Участь якомога більшого числа людей і асоціацій в максимально різноманітних і вільно обраних культурних заходах необхідна для розквіту основних людських цінностей і гідності особистості.

Доступ до культури і участь у культурному житті є двома, доповнюючими один одного, аспектами однієї і тієї ж реальності, яка сприймається у взаємному впливі їх результатів, причому доступ може сприяти участі в культурному житті, а участь може розширювати доступ до культури, надаючи їй істинного сенсу, тобто без участі простий доступ до культури неминуче залишається за межами цілей культурного розвитку [62].

У всі часи культура була і залишається основою співробітництва між людьми різних етнічних груп, одним з найбільш дієвих засобів духовного розвитку суспільства і держави. Формування єдиного культурно-інформаційного простору – це один з найважливіших творчих, результативних механізмів, за допомогою якого відбувається розширення меж людських уявлень про різноманіття світу, глибинних внутрішніх процесів, про різні перетворення, що відбуваються у світовому співтоваристві.

Сучасний світ надзвичайно складний, строкатий і різноманітний. У ньому одночасно співіснують різні народи і культури, які або взаємодіють один з одним, або ніколи не перетинаються між собою. У відповідності зі своїми культурами мільйони людей орієнтуються на різні системи цінностей, керуються у своєму житті часто взаємовиключними принципами, уявленнями, стереотипами, образами.

Діалог культур є не просто порівнянням чи взаємодією культур, він сприяє породженню нових смислів. На сьогоднішній день культура висувається у центр людського буття, розкриваючи свій трагедійний характер. Найповніше діалог реалізується у новітню добу, коли наявна така велика різноманітність культур як рівноправних суб'єктів, чому відповідає поняття мультикультуризму. Значною мірою на цьому ґрунтується і акультурація, що в широкому значенні розуміється як взаємодія культур різного типу, у вужчому – як процес переймання повністю чи частково культурою одного народу культури іншого, зазвичай розвиненішої [41].

Багатогранність поняття «діалог культур» або ж «міжкультурний діалог» як форм міжкультурної взаємодії засвідчує ряд визначень. Так, Рада Європи затвердила, що «міжкультурний діалог – це відкритий і шанобливий обмін думками між людьми, групами з різним етнічним, культурним, релігійним і лінгвістичним підґрунтям на підставі взаєморозуміння й поваги» [38].

ЮНЕСКО сформувало дещо ширше визначення: «Діалог між цивілізаціями – це процес, що відбувається усередині цивілізацій і на їхньому стику, що заснований на загальній участі й колективному бажанні вчитися, відкривати для себе й вивчати концепції, виявляти сфери загального розуміння та основні цінності й зводити різні підходи в єдине ціле за допомогою діалогу» [80].

Сьогодні розглядається соціокультурний простір, що постійно впливає на якісні зміни, які відбуваються в суспільстві, і, отже, на характеристики крос-культурної комунікації. Карбуючись у свідомості представників того чи іншого етносу, вони передаються від покоління до покоління з деякими видозмінами, а постійна необхідність у діалозі впливає на формування ціннісних орієнтацій і норм поведінки, що й виражається через крос-культурну комунікацію.

Діалог культур є однією з важливих форм культурної динаміки. В наш час неможливо віднайти жодної країни, народу або нації, які в тій чи іншій

мірі не були залучені до системи міжнародних взаємозв'язків та не відчували б впливу інших культур. Поєднання універсального досвіду економічного, соціального і культурного розвитку з національними традиціями і особливостями – обов'язкова умова поступу кожної країни.

Значущість діалогу культур і досягнення взаєморозуміння зумовлена наступними чинниками: зміною системи міжнародних відносин після розпаду Радянського Союзу та виникненням (чи загостренням) багатьох загроз для поступу людства; інтернаціоналізацією міжнародних зв'язків та культурного життя; зростанням культурних контактів та розвитком інтеграційних процесів; збільшенням ролі культури у формуванні інформаційного суспільства і збалансованого сталого розвитку.

Діалог культур – сукупність безпосередніх відношень та зв'язків, які формуються між різними культурами, а також результатів, взаємовпливів культур та культурних запозичень [24].

В широкому значенні діалог культур передбачає також сукупність опосередкованих впливів, оскільки в сучасному світі неможливо уявити взаємодію лише двох культур різних народів, характер якої б визначався спрямованістю культурних політик акторів міжнародних відносин і не враховував би роль загальних тенденцій соціокультурних процесів в регіоні та світі, діяльність міжнародних урядових і неурядових організацій в сфері культури.

На відміну від економічної, політичної та культурної співпраці, діалог культур, на думку деяких культурологів, передбачає зміну культурних форм соціальної організації, моделей поведінки, ціннісних орієнтацій, форм культурної творчості та способу життя. Наведене твердження потребує деяких пояснень: по-перше, діалог культур розглядається в культурології не як одномоментний акт, а як тривалий історико-культурний процес взаємовпливів, а, по-друге, це багаторівневий процес, в якому задіяні різні соціальні спільноти, державні установи, міжнародні урядові та громадські організації, транснаціональні корпорації, фонди і окремі люди.

Культурологи виокремлюють наступні рівні діалогу культур:

- особистісний, пов'язаний з формуванням або трансформацією людської особистості, свідомості і правил поведінки під впливом різних «зовнішніх» по відношенню до його звичайного культурного середовища традицій;
- етнічний, характерний для відношень між різними локальними соціальними спільнотами, часто в рамках єдиного соціуму;
- міжнаціональний, зв'язаний зі взаємодією різних державно-політичних утворень та їх політичних еліт;
- цивілізаційний, в основі якого складні механізми взаємовпливів принципово різних типів соціальності, систем цінностей, форм культуро-творчості [5].

В реальному житті діалог культур, як правило, відбувається на усіх зазначених рівнях одночасно, що ускладнює аналіз форм і механізмів соціокультурних впливів однієї культури на іншу.

Для будь-якої національної культури знайомство з іншою культурою відкриває нові можливості для розвитку, оскільки дозволяє оцінити і запозичити нові, більш ефективні зразки культури, переосмислити власні культурні норми, художні цінності, технології, моральні і політичні ідеї.

Діалог культур – це пізнання іншої культури за допомогою знання своєї, а своєї – через іншу шляхом інтерпретації і адаптації цих культур одна до одної в умовах смислового неспівпадіння більшої частини обох. Головним засобом цього процесу постає мова, знання якої є важливою передумовою розуміння іншої культури.

Інша культура, як зазначав Ю. М. Лотман, це пам'ять, закодована конкретною мовою. «Мова – це код плюс історія» [27].

Отже, пізнання іншої культури потребує певних зусиль і здійснюється шляхом глибокого занурення у всю систему даної культури – в історію її розвитку, в елітарну і повсякденну культуру, звичаї та традиції.

На особистісному та на міжетнічному рівнях діалог культур може проявлятися у трьох формах:

- повного заперечення цінностей іншої культури;
- повного сприйняття цінностей і норм іншої культури;
- селективного, вибіркового сприйняття норм, цінностей та традицій іншої культури.

Конкретна форма залежить перш за все від переконань та інтересів особистості, які визначають її орієнтації та прагнення [41, с. 422].

В процесі взаємодії різних соціокультурних систем особлива роль належить інтелігенції та представникам політичних еліт, які, як правило, першими усвідомлюють значущість інновацій і свідомо, чи із міркувань престижу, запроваджують їх у своїй діяльності.

Водночас спостерігається і інша тенденція, особливо в ісламських країнах, коли представники національної інтелігенції чинять всілякий супротив руйнації традицій, впровадженню ліберальних цінностей і західного стилю життя.

Масові міграції, інтенсивна взаємодія між носіями різних етнокультурних і релігійних традицій, розмивання вікових культурних бар'єрів, вплив на населення засобів масової комунікації призвели до появи маргінальних особистостей, маргінальних груп і, відповідно, маргінальної культури.

Маргінальна культура – культура, яка знаходиться на межі різних культурних світів або перебуває в опозиції до культурної спільноти, що є автохтонною на даній території. Маргінальні процеси пов'язані, як правило, з міграцією або викликані перехідним станом, що переживає суспільство на певних етапах історичного розвитку, наприклад, під час модернізації, війн, релігійних і етнічних конфліктів.

Маргінальна особистість належить одночасно до двох соціальних груп, не зливаючись із жодною з них. Зіткнення ціннісних настанов культур, яке відбувається в свідомості маргінальної особистості, є формою вияву

конфлікту соціальних груп. Однією з причин поширення маргінального статусу особистості є процеси трудової та політичної міграції, а також процеси прискореної урбанізації в більшості країн світу [49, с. 96-104].

Розглядаючи діалог культур як процес спілкування, під час якого відбуваються їх взаємні трансформації, можна виділити три можливі його стратегії:

- домінування однієї культури над іншою;
- синтез культурних надбань та формування нової культури на фоні занепаду взаємодіючих культур;
- синтез культурних традицій зі збереженням взаємодіючих культур.

Домінування однієї культури над іншою є досить поширеною стратегією, оскільки учасники діалогу культур, як правило, відіграють не однакову роль в світовому соціокультурному процесі. Деякі народи та нації досягли порівняно більш значних здобутків, мають високий динамізм у розвитку, займають вигідне географічне і геополітичне розташування, відповідне місце в системі міжнародного розподілу праці, світовій та регіональній політиці співпраці. Разом з тим, історія засвідчує, що цивілізаційне домінування одного народу над іншим не завжди означає культурне домінування (наприклад, взаємодія греків і римлян в межах Античності).

В процесі діалогу культур прийнято виділяти культуру – донора, яка більше віддає, ніж запозичує, і культуру – реципієнта, яка запозичує інновації. Але такий поділ досить умовний і частіше приходиться зіткнутися з ситуацією взаємовпливів, наслідки яких однаково важливі для культур, що залучені до спілкування. За часів, скажімо, колоніалізму, значна частина країн Африки була колонією Франції чи Португалії. Культури європейських країн, безумовно, можна оцінювати як культури – донори, які суттєво вплинули на подальший розвиток культур – реципієнтів. Разом з тим, в наш час відчутним є зворотній вплив, який простежується не лише в художній літературі (запозичення стилів, технік), але і в способі сприйняття світу,

менталітеті (наприклад, суттєвий вплив на культуру Франції здійснюють вихідці з африканських країн, які декілька десятиліть тому переселилися до метрополії та асимілювалися в ній; трудові мігранти та інші).

Друга стратегія діалогу культур не є поширеною. Вона означає розчинення меж своєрідності культур, що вступили в діалог, і створення нової єдиної культури. Разом з тим, в історичній ретроспективі таких прикладів можна знайти досить багато.

Третя стратегія діалогу культур передбачає взаємозбагачення і синтез культур, за якого межі своєрідності не знищуються, а сприяють розвитку культурної спадщини. Ця стратегія вважається найбільш ефективною в наш час. Вона знайшла відображення в керівних документах Організації Об'єднаних Націй, ЮНЕСКО, Європейського Союзу. Значущість проблем взаємозбагачення культур при збереженні своєрідності кожної з національних (етнічних) культур, а також розуміння суперечливості процесів глобалізації та їх наслідків, змусили Організацію Об'єднаних Націй оголосити 2001 рік роком діалогу культур. Спроби розмежувати культурні надбання народів та цивілізацій на «вищі» та «нижчі», на такі, що мають право на існування, й такі, що такого права не мають, відходять у небуття і засуджуються світовою спільнотою [29, с. 223].

Діалог культур і народів, як і вся система сучасних міжнародних відносин, переживає важливий етап у своєму розвитку, викликаний докорінною зміною умов існування цивілізації. Суперечливість і неоднозначність процесів у світі проявляється в поєднанні тенденцій глобалізації та регіоналізації, інтеграції та диференціації, універсалізації та партикуляризації, наслідки яких для країн з різним рівнем розвитку неоднакові. Глобалізація взаємозв'язків містить у собі великі можливості для модернізації країн, що розвиваються, але вона спроможна загострити існуючі конфлікти між державами, релігійними конфесіями і т. п. [33].

Одним із чинників, які розкривають характерні ознаки діалогу культур, на нашу думку, є культурно-комунікативна сумісність, що виражає

соціокультурну спрямованість спільної діяльності людей у їхньому прагненні досягти згоди і забезпечується відповідною базою дискурсу: ціннісно-нормативна орієнтація, загальноприйняті етикетні норми поведінки, суспільна оцінка соціокультурного досвіду народу, спільність духовних спрямувань щодо здійснення діалогу.

Як можливий варіант міжкультурного діалогу розглядається розгортання двох суперечливих типів відносин – «ситуація розуміння» і «ситуація нерозуміння», межа між якими відносна, динамічна й умовна, де нерозуміння слугує поштовхом, підґрунтям для розширення меж розуміння, де варіанти пристосування власного внутрішнього світу до можливостей вираження смислу і значення іншої культури збільшуються в міру виходу особистості у раніше недоступну предметність культури на основі вже наявних настанов і орієнтацій.

У Білій книзі з міжкультурного діалогу від імені урядів 47 держав-членів Ради Європи стверджується, що міжкультурний діалог дозволяє долати мовні, культурні, етнічні та релігійні бар'єри, дозволяє спільно рухатися вперед, конструктивно і демократично взаємодіяти на основі спільних універсальних цінностей. Генеральний секретар Ради Європи Тері Девіс стверджує, що «міжкультурний діалог є потребою нашого часу.

У світі, дедалі більш розмаїтому й непевному, мусимо розмовляти через етнічні, релігійні, мовні та національні бар'єри, щоб досягти суспільної злагоди й запобігти конфліктам» [4, с. 5].

Проте, як зазначається у Білій книзі з міжкультурного діалогу, розвиток та існування діалогу культур можливе лише за певних умов: «необхідно запроваджувати демократичне управління культурним розмаїттям у різних формах; зміцнювати демократичне громадянське суспільство і розширювати участь громадян; навчати і засвоювати навички міжкультурного діалогу; створювати і розширювати місця для міжкультурного діалогу; виводити міжкультурний діалог на міжнародний рівень» [6, с. 30].

Виконання даних вимог зумовлює надання чи не першочергового значення та привертає увагу науковців, вчених та педагогів до питання міжкультурного виховання, яке є запорукою готовності майбутніх поколінь до міжкультурного діалогу.

Шлях до участі у європейській культурі веде через зрозуміння власної самобутності, власний розвиток, завдяки спілкуванню з іншими і, як наслідок, взаємозбагачення. Це можливо завдяки відкритості та діалогу, пізнавальній цікавості та толерантності, які, в свою чергу, є складовими елементами у процесі міжкультурного виховання.

Важливе значення для збагачення культур різних народів має налагодження безпосереднього спілкування людей, формування позитивного ставлення до представників інших націй та подолання проявів ксенофобії, які суттєво псуєть дружні стосунки між народами.

Місце України в діалозі між країнами визначається не лише її місцем в світовій економіці й політиці, але й станом наукового і культурного потенціалу, матеріальним добробутом населення і особливостями національних рис українського народу. Залучення України до глобальних та регіональних інтеграційних процесів відбивається на соціокультурних процесах. Євроінтеграційна стратегія держави має ґрунтуватися на діалектичному поєднанні тенденції до уніфікації культур на засадах європейських цінностей з не менш потужною культурною політикою щодо збереження та розвитку національної культурної самобутності.

Україна багатонаціональна країна, в якій мирно співіснують, розвиваються і доповнюють одна одну культури різних етносів, представників різних регіональних конфесій, об'єднаних навколо ідеї соборності України і сприяючих її зміцненню [32].

Діалог культур був і залишається головним у розвитку людства. Протягом століть і тисячоліть відбувалося взаємозбагачення культур, з яких складалася унікальна мозаїка людської цивілізації. Процес взаємодії, діалогу культур носить складний і нерівномірний характер. Тому що не всі

структури, елементи національної культури активні для засвоєння накопичених творчих цінностей. Найбільш активний процес діалогу культур відбувається при засвоєнні близьких того чи іншого типу національного мислення художніх цінностей. Звичайно, багато залежить від співвідношення стадій розвитку культури, від накопиченого досвіду. Усередині кожної національної культури диференційовано розвиваються різні компоненти культури.

В рамках глобалізації зростає міжнародний діалог культур. Міжнародний культурний діалог підсилює взаєморозуміння між народами, дає можливість кращого пізнання власного національного обличчя.

Діалог культур повинен більшою мірою проявлятися у зовнішній політиці кожної країни. Все більш значущим повинен бути культурний аспект зовнішньої політики. Діалогічний розвиток поняття «культура» – це має бути частиною міжнародного діалогу культур.

Глобалізація і глобальні проблеми сприяють діалогу культур. В цілому проблеми відкритості до діалогу і взаєморозуміння в сучасному світі набувають глибокий характер. Однак для взаєморозуміння і ведення діалогу не достатньо однієї доброї волі, але необхідна крос-культурна грамотність (розуміння культур інших народів), яка включає в себе: «усвідомлення відмінностей в ідеях, звичаях, культурних традицій, притаманних різним народам, здатність побачити спільне та відмінне між різноманітними культурами і поглянути на культуру власного співтовариства очима інших народів» [41, с. 563].

Але щоб розуміти мову чужої культури, людина повинна бути відкрита до культури вітчизняної. Від рідного – до вселенського, тільки так можна досягнути краще в інших культурах. І тільки в такому випадку діалог буде плідний. Беручи участь в діалозі культур, треба знати не тільки свою культуру, але і суміжних культур і традицій, вірувань і звичаїв.

Глибина діалогу багато в чому визначається зацікавленістю творчих особистостей, можливістю задоволення їх запитів. Головний шлях розвитку

міжкультурних контактів – це неформальні контакти, тому що, коли зустрічаються функціонери, що представляють ті чи інші організації як носії адміністративних принципів, по суті справи культурного контакту не відбувається. Важливо розширювати неформальні контакти.

Діалог культур призводить до поглиблення культурного саморозвитку, до взаємозбагаченню за рахунок іншого культурного досвіду як в рамках певних культур, так і в масштабах світової культури. Необхідність діалогу культур як умова самозбереження людства. Взаємодія, діалог культур в сучасному світі – процес складний і можливо іноді болючий. Необхідно забезпечити оптимальну взаємодію, діалог народів і культур в інтересах кожної зі сторін цієї взаємодії і в інтересах суспільства, держави, світового співтовариства.

Висновок до першого розділу

Крос-культурна комунікація – це складне, комплексне явище, яке включає різноманітні напрямки і форми спілкування між окремими індивідами, групами, державами, що відносяться до різних культур.

Предметом крос-культурної комунікації можна назвати контакти, що протікають на різних рівнях в різній аудиторії в двосторонньому, багатосторонньому, глобальному аспекті.

Комунікація між культурами повинна бути спрямована на розвиток конструктивного, зваженого діалогу, рівноцінного по відношенню до представників інших культур.

Взаємодію культур у глобальному контексті доцільно розглядати як одну з конструктивних форм крос-культурної комунікації, як ідею синтезу культур, що є об'єднанням культурно різних елементів: орієнтирів, цінностей, норм, типів поведінки, за якого виникає якісно інше утворення.

Виділяють чотири основні форми крос-культурної комунікації – пряму, непрямую, опосередковану і безпосередню, також прийнято виділяти внутрішній і зовнішній контекст комунікації.

Самостійного значення проблема крос-культурної комунікації набуває в міжнародних відносинах, які з одного боку є яскравим прикладом розвитку спілкування на різних рівнях, проте в той же час відображають численні особливості феномена міжкультурних комунікацій. Сама історія міжкультурних комунікацій показує, що вони безпосередньо пов'язані з розвитком політичних, торгових, культурних, міжрелігійних контактів. Саме в історії міжнародних відносин можна відзначити становлення різних напрямків і форм міжкультурного спілкування, яке складалося під впливом численних факторів.

Крос-культурна комунікація безпосередньо пов'язана з процесами, що відбуваються і в сфері культурного обміну. Діалог в даній сфері є неодмінною умовою розвитку комунікацій, а також яскравим прикладом його здійснення.

Міжкультурний діалог – це відкритий і шанобливий обмін думками між людьми, групами з різним етнічним, культурним, релігійним і лінгвістичним підґрунтям на підставі взаєморозуміння й поваги.

Діалог культур є однією з важливих форм культурної динаміки. В наш час неможливо віднайти жодної країни, народу або нації, які в тій чи іншій мірі не були залучені до системи міжнародних взаємозв'язків та не відчували б впливу інших культур.

В рамках глобалізації зростає міжнародний діалог культур. Міжнародний культурний діалог підсилює взаєморозуміння між народами, дає можливість кращого пізнання власного національного обличчя.

Діалог культур призводить до поглиблення культурного саморозвитку, до взаємозбагаченню за рахунок іншого культурного досвіду як в рамках певних культур, так і в масштабах світової культури. Необхідність діалогу культур є однією з умов самозбереження людства.

РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНЕ КУЛЬТУРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: КРОС-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ

2.1 Сутність міжнародного співробітництва в галузі культури

Сама проблема міжнародного культурного співробітництва недостатньо розроблена в наукових дослідженнях, хоча, безумовно, даний напрямок зовнішньополітичної діяльності має певні традиції і успішну практику.

На наш погляд, під міжнародним культурним співробітництвом слід розуміти комплекс заходів, що реалізуються державою на зовнішньокультурному рівні з метою досягнення певних інтересів і для формування позитивного зовнішньополітичного образу. Ці зусилля спрямовані на пряме або опосередковане просування національної культури за кордоном, а також надання своїм громадянам широких можливостей для знайомства з сучасними досягненнями в галузі науки, культури та освіти інших країн. Із запропонованого визначення випливає, що одним з центральних елементів зовнішньої культурної діяльності повинна стати максимальна відкритість і толерантність до представників інших культур, тобто вдале міжнародне культурне співробітництво.

Як випливає з цього визначення, основна, найбільш загальна мета міжнародної культурної політики будь-якої держави полягає у формуванні його позитивного образу шляхом ознайомлення інших народів зі своєю культурою, а також у сприянні здійсненню процесу міжкультурної взаємодії, у встановленні взаєморозуміння між народами через організацію культурних обмінів, розвиток культурних зв'язків, зміцнення добросусідських відносин.

Однак не можна не враховувати, що найчастіше формування позитивного образу держави передбачає створення сприятливих умов для вирішення політичних, економічних та інших завдань, що стоять перед державою на міжнародному рівні, тощо. Вибір пріоритетів зовнішньої

культурної політики також безпосередньо пов'язаний з конкретними політичними, соціально-економічними та культурними реаліями і узгоджується із загальними інтересами держави.

Міжнародне культурне співробітництво – це форма політичної культури в мультикультурному середовищі, яка спрямована на гармонізацію відносин між різними суб'єктами міжнародної взаємодії.

Чинники міжнародного культурного співробітництва:

- культурна дипломатія;
- мультикультуралізм;
- культурне різноманіття і культурна самобутність;
- процеси прийняття політичних рішень;
- заохочення до співробітництва та просування на міжнародному рівні культурних ідей, цінностей, репутації та іміджу акторів міжнародних відносин [39].

Вітчизняна наукова думка розглядає різні виміри міжнародного культурного співробітництва – від міжнародної взаємодії і взаємовпливів до історичних, етнополітичних, правових, соціальних, культурних і лінгвістичних, які формують модель постіндустріального розвитку для нових незалежних держав.

Важливість політики міжнародного культурного співробітництва усвідомлена світовою спільнотою, що відображено в національних стратегіях культурної дипломатії в програмах і документах міжнародних організацій таких, як ООН, ЮНЕСКО, ЄС, РЄ, тощо.

Політика міжнародного культурного співробітництва держав на національному, регіональному і глобальному рівнях зумовлена трансформаціями державотворення та потребою забезпечення національних інтересів шляхом реалізації різних моделей культурної дипломатії, які впливають на міжнародну взаємодію і мають як позитивні, так і негативні характеристики.

Міжнародна культурна співпраця повинна базуватись на повазі, гідності і цінності кожної культури, на відмові від спроб встановлення будь-яких форм нерівності, підкорення або заміни однієї культури іншою, на рівновазі в культурних обмінах [32].

Міжкультурне співробітництво здійснює вплив на сприйняття, мислення, поведінку всіх членів суспільства і визначає їх приналежність до даного суспільства. В такій інтерпретації культура являє собою цілісність, що відрізняється від інших завдяки релігійним, національно-державним межам або набору етнічних ознак.

Отже, міжкультурна взаємодія, яка стає невід'ємним атрибутом людської діяльності і процесом пошуку порозуміння та згоди у сучасному світі, може перевести процес глобалізації культур на якісно вищий рівень. Усвідомлюється різноманітність світу, і тому стає надзвичайно важливим вміти визначати культурні особливості складових елементів глобальної культури для того, щоб зрозуміти один одного, домогтися взаємного визнання. Тому в наш час оволодіння мистецтвом крос-культурної комунікації набуває все більшої актуальності та значущості.

В наш час різні локальні спільноти стають усе більшою мірою взаємозалежними, все більшою мірою усвідомлюється необхідність забезпечення сталого розвитку усього людства як єдиного багатоманітного цілого, у якому будь-яке локальне соціокультурне утворення відтворюється безпосередньо в контексті глобальних процесів та структур. Саме тому міжнародне культурне співробітництво є необхідною рисою сучасних суспільств, необхідним соціальним механізмом їх буття взагалі, способом забезпечення рівного права на знання та культур, що сприятиме культурному зростанню та розвитку кожної людини та країн в цілому.

Глобалізація культурних зв'язків виводить їх за межі певного культурного ареалу, залучає їх до еталонів інших культур. Особливо велику роль в цьому процесі відіграє значна інтенсивність системи глобальної комунікації та інформації. Крос-культурні комунікаційні процеси

дозволяють досягнути культуру інших народів, зрозуміти ментальність інших людей які сьогодні вільно перетинають кордони різних країн. Тому необхідно досягти погоджувальних дій у сфері політики, економіки та культури, що дозволить зберегти культурну різноманітність та виявити механізми, що дієздатні забезпечити ефективну економічну взаємодію у світі для якого міжнародне культурне співробітництво є невід'ємною складовою.

У сучасній геополітичній ситуації зберігається актуальність питань співробітництва держав. Співробітництво держав – це один з базових принципів міжнародно-правового регулювання, нормативний зміст якого становить обов'язок держав співпрацювати з метою вирішення загальних світових проблем. Одним з найбільш яскравих висловів є сучасне міжнародне культурне співробітництво, яке охоплюється комплексом норм, регулюючих питання інтеграційної взаємодії в галузі культури [65, с. 76].

Міжнародно-правове співробітництво в галузі культури має велике значення в міжнародному співробітництві держав. У процесі обмінів культурними досягненнями між державами складався і вдосконалювався механізм правового регулювання такої співпраці. Система норм, що регулюють міжнародне співробітництво в галузі культури, становить фундамент міжнародного співробітництва держав у галузі культури.

Правова політика у сфері міжнародного культурного співробітництва є однією з найбільш важливих передумов для збереження і розвитку культурної спадщини різних країн і всеосяжної реалізації прав їх громадян в науково-освітній та культурній сфері сучасного суспільства. Правові норми культурного співробітництва формуються відповідно до загальних принципів міжнародного права на базі спеціальних принципів, що складаються стосовно різних галузей досягнень культури.

Основними напрямками міжнародного співробітництва в сфері культури є підтримка творчої діяльності, підготовка та стажування працівників культури, спільне виробництво культурних цінностей та

культурних благ і обмін ними, реставрація унікальних пам'яток історії та культури, створення та впровадження нових технологій, технічних засобів, обладнання для культурної діяльності, тощо.

Крім названих актуальним є: взаємне визнання документів про освіту, дипломів, навчальних ступенів і звань; розвиток спорту і туризму; співпраця між бібліотеками, архівами та іншими установами культури; популяризація мистецьких та культурних цінностей інших країн; інформування про конференції, наукові зустрічі і симпозіуми; організація дозвілля молоді; обмін фахівцями; взаємні відрядження та стажування науковців; вдосконалення вивчення іноземних мов; створення інформаційних і культурних цінностей; організація заходів щодо збереження пам'яток історії та культури; спільне виробництво друкованої продукції; здійснення прямих контактів між працівниками культури; взаємні гастролі працівників культури.

На думку С.Н. Павлової і В.В. Трофимова, серед основних позитивних моментів міжнародного культурного співробітництва, можна виділити:

- 1) зміцнення дружніх і рівноправних відносин між народами;
- 2) формування справедливого і стабільного світового порядку;
- 3) гармонійний розвиток всього міжнародного співтовариства.

Конструктивні моменти міжнародного культурного співробітництва включають:

- укорінення в умах людей ідеї захисту миру, зміцнення дружніх і рівноправних відносин між народами (центральна ідея ЮНЕСКО);
- вплив міжнародного співробітництва в галузі культури на національно-культурний розвиток в плані його збагачення (головне, щоб це не приводило до нівелювання національного менталітету і національно-культурного колориту);
- формування правового забезпечення прав і свобод людини в галузі освіти, науки і культури;
- створення справедливого і стабільного світового порядку;

- гармонійний розвиток всього міжнародного співтовариства [80].

Відповідно до прийнятої в 1966 р на Генеральній конференції ЮНЕСКО Декларації принципів міжнародного культурного співробітництва «уряди, влади, асоціації та установи, відповідальні за культурну діяльність, повинні постійно керуватися цими принципами» [80]. До них відносяться:

- рівність культур;
- служіння культури справі миру;
- взаємовигідність культурного співробітництва;
- захист культурних цінностей;
- захист культурних цінностей під час миру і збройних конфліктів.

Цілями міжнародного культурного співробітництва незалежно від того, чи здійснюється воно на двосторонній чи багатосторонній, регіональній чи всесвітній основі, є:

- 1) поширення знань, сприяння розвитку обдарувань і збагачення різних культур;
- 2) розвиток мирних відносин і дружби між народами та сприяння кращому розумінню способу життя кожного з них;
- 3) сприяння фінансуванню принципів, проголошених у деклараціях Організації Об'єднаних Націй, які згадані в преамбулі цієї Декларації;
- 4) забезпечення кожній людині доступу до знань та можливості насолоджуватися мистецтвом і літературою всіх народів, брати участь у прогресі науки у всіх частинах земної кулі, користуватися його благами і сприяти збагаченню культурного життя;
- 5) поліпшення умов матеріального і духовного життя людини у всіх частинах світу [39].

Зовнішня культурна політика сприяє розвитку крос-культурних комунікацій, одночасно будучи важливим напрямком міжнародного співробітництва.

Крос-культурна комунікація в сфері міжнародних відносин пов'язана не тільки з розвитком діалогу, пропагандою своєї власної культури за

кордоном, але і безпосередньо з тими актуальними проблемами, які виникають у сфері культури та міжнародного гуманітарного спілкування. До них можна віднести проблему культурної експансії.

Сьогодні не можна не відзначити, що зростаюча лавина американської культури, західної культурної продукції підмиває найчастіше національні підвалини інших народів, душить їх культуру, мови і тощо, веде до комерціалізації духовної сфери, змушує інші держави відсувати турботу про духовну сторону життя свого народу на другий план, віддаючи перевагу спробам вирішити спочатку породжувані глобалізацією економічні, фінансові, науково-технічні та інші проблеми [42, с. 30].

Очевидно, що без участі держави вирішити багато негативних наслідків глобалізаційних процесів сьогодні не є можливим.

Напрями досліджень проблем міжнародного культурного співробітництва є новими, актуальними і, безумовно, перспективними. Сьогодні робота фахівців у даній сфері переважно розвивається в рамках напрямків, безпосередньо присвячених діяльності міжнародних організацій у сфері культури, досліджень актуальних проблем глобалізації, робіт, пов'язаних з вивченням зовнішньої культурної політики, тощо.

Самостійне значення мають питання, пов'язані з формуванням образу країни за кордоном, також пов'язані з питаннями крос-культурних комунікацій. У міжнародних відносинах справжні теми примикають до проблеми зовнішньої культурної політики сучасних держав, мета якої як вже було зазначено вище, переважно зводиться до питань формування позитивного образу країни в інших країнах світу.

Сучасні дослідження, присвячені проблемі крос-культурних комунікацій, навчально-методичні роботи, як правило, адресовані фахівцям-міжнародникам. Очевидно, дипломат, співробітник Міністерства закордонних справ повинен володіти певним рівнем компетентності в питаннях міжкультурного спілкування для вирішення важливих політичних, економічних завдань. Однак, як ми відзначили, самі міжнародні відносини є

важливою частиною крос-культурних комунікацій. Значною мірою вони створюють умови для розвитку співпраці, які закріплені в численних договорах, документах різного статусу. Саме в сферу уваги сучасних міжнародних відносин входять численні питання, пов'язані зі збереженням мови, культури, підтримки культурного різноманіття.

Міжнародне культурне співробітництво це цілком офіційна сфера крос-культурних комунікацій від якої, тим не менш, залежить і розвиток широкого, демократичного діалогу, спрямованого на створення атмосфери дружби і довіри між народами, заснованого на повазі різноманіття культур сучасного світу [34].

З метою сприяння розвитку міжнародного співробітництва країн світу в галузі культури, освіти, науки та техніки, туризму, фізичної культури і спорту, поширення інформації були творені культурні центри.

Сьогодні діяльність культурних центрів є цілком самостійним напрямком крос-культурної комунікації. Практично немає жодної економічно розвиненої країни, що володіє політичною вагою, яка б не мала подібної організації. Можна відзначити, що активність культурних центрів відображає політичні амбіції країн, що прагнуть вибудувувати відносини зі своїми політичними партнерами не тільки орієнтуючись на миттєву політичну кон'юнктуру, але і в надії на розвиток дійсно довгого багаторівневого міждержавного спілкування.

Культурні центри можна розглядати як приклад успішного розвитку двосторонніх міжнародних зв'язків у галузі культури, міжкультурного спілкування.

Однак крос-культурні комунікації в сучасному світі мають цілком успішні традиції розвитку діалогу і на багатосторонній основі. Так перша спроба зробити міжкультурні зв'язки важливим джерелом міжнародного співробітництва, інструментом побудови світу, заснованого на високих гуманістичних ідеалах, відноситься ще до початку ХХ століття. У цей час при Лізі Націй завдяки прагненню представників творчої та наукової

інтелігенції були створені спеціальні секції та інститути, чия діяльність відображала актуальні проблеми розвитку крос-культурної комунікації в міжнародних відносинах.

Асамблея міжнародної організації Ліги Націй в 1926 і 1931 роках схвалила розвиток інтелектуального співробітництва, яке незабаром було представлено наступними структурами: секцією інтелектуальної співпраці при секретаріаті Ліги Націй; Міжнародним Інститутом інтелектуальної співпраці в Парижі; Міжнародним інститутом виховного кіно в Римі.

Найбільш ваговою організацією в даній сфері можна визнати Міжнародний Інститут інтелектуальної співпраці, який очолив колишній великий чиновник Ліги Націй Анрі Боне.

Управління інституту було покладено на відомого вченого Ерріо. За незначний проміжок часу більш ніж в сорока країнах для координації роботи з Інститутом почали свою роботу так звані спеціальні комісії інтелектуальної співпраці, які здійснювали зв'язок з інститутом. Крім того, в Лізі Націй виникли самостійні комітети і комісії як тимчасового, так і постійного характеру з окремих актуальних питань співробітництва. Наприклад, комісія з питань радіомовлення, бібліотечного обміну, музейної справи [41, с. 403-421].

Зв'язок держав з інститутом здійснювався також і через спеціально призначених державних делегатів. Сам інститут також мав ряд секцій, що відображають окремі напрями міжкультурного співробітництва, такі як літературний, художній, тощо.

Робота інституту полягала в прагненні вирішити актуальні проблеми культурного обміну, використовуючи потужний потенціал інтелектуальної еліти різних країн. У свою чергу вона виявила численні проблеми професійного характеру, відмінність підходів в освітній, мистецькій, науковій сфері. Діяльність Інституту Інтелектуальної співпраці вперше показала важливість крос-культурної комунікації у сфері міжнародних відносин на багатосторонньому рівні. Незважаючи на те, що його робота

була перервана подіями другої світової війни, надалі досвід Інституту був затребуваний в роботі універсальної міжнародної організації у сфері культури ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури), яка виникла в 1945 році.

На сьогоднішній момент саме ЮНЕСКО можна назвати найбільш авторитетною організацією в області науки, культури та освіти.

Багатогранна діяльність ЮНЕСКО спрямована на стимулювання та підтримку творчої діяльності, вивчення і розвиток культур, охорону світової спадщини, творів мистецтва, пам'ятників, а також самобутніх культурних традицій, залучаючи фахівців з різних країн, звертаючись до досвіду всієї світової спільноти.

До найважливіших нормативних актів, прийнятих ЮНЕСКО, слід віднести:

- Конвенцію про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини;
- Декларацію принципів культурного співробітництва;
- Конвенцію про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти;
- Конвенцію про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту;
- Декларацію про раси та расові забобони;
- Серію міжнародних та регіональних конвенцій про визнання документів про освіту;
- Конвенцію про захист авторських прав та ін.

На сьогоднішній день у складі ЮНЕСКО є 186 держав-членів, ще 177 держав мають національні комісії, що об'єднують представників освіти, науки і культури, 588 неурядових організацій постійно підтримують офіційні відносини з ЮНЕСКО [55, с. 53].

Самостійне значення для розвитку крос-культурної комунікації у сфері міжнародних відносин має нормативно-правова база, численні договори, угоди, офіційні програми, які визначають зміст і форми крос-

культурних комунікацій, а також ті напрямки співпраці, які мають пріоритетне значення для тих чи інших країн.

Робота в даному напрямі ведеться досить активно в усіх країнах [53].

Нормативно-правова діяльність сприяє розвитку крос-культурних комунікацій на державному і недержавному рівні, дозволяє успішно реалізовувати ті чи інші проекти і багато в чому є гарантом стабільних, добросусідських відносин, розвитку крос-культурної комунікації.

Не можна не відзначити, що проблеми крос-культурних комунікацій знаходять своє безпосереднє відображення і в міжнародному культурному співробітництві багатьох країн, які виробляють свою власну концепцію розвитку міжнародних культурних зв'язків з урахуванням національних інтересів, політичних, економічних завдань.

До здобуття національної незалежності українська культура була майже ізольованою від зовнішнього світу свого роду «подвійним бар'єром»: перший – це так звана «залізна завіса», характерна для всіх комуністичних держав, а другий бар'єр був специфічним для неросійських республік СРСР і полягав у тому, що практично всі контакти з іноземними культурами мали санкціонуватися московським «центром», і значна частка цих контактів відбувалася лише через посередництво російської мови та культури.

Винятком, хай і частковим, були культурні контакти з іншими радянськими республіками та, меншою мірою, з іншими соціалістичними країнами, особливо з тими, що мали з Україною тісні історичні й культурні зв'язки, – наприклад, з Польщею, Болгарією. Культурне співробітництво з сусідніми «братніми» країнами істотно полегшувалося тим, що багато українських митців, письменників, вчених, діячів культури традиційно мали тісні творчі й особисті контакти з польськими, грузинськими, литовськими, молдавськими, болгарськими та російськими митцями, письменниками, вченими. Втім, ці контакти людей культури «не дотягували» до статусу повноправного культурного співробітництва між націями й країнами.

Важливим фактором міжкультурного співробітництва є діяльність міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО, яка полягає у прагненні об'єднати політичні зусилля держав у рамках ідеології полікультурного суспільства. Ступінь політичного впливу ЮНЕСКО зумовлюється її можливостями сприяти багатосторонньому діалогу між цивілізаціями, здатністю відобразити і врахувати розмаїття соціально-культурних, моральних та світоглядних традицій міжнародної спільноти, виступати як універсальний міжнародний інтелектуальний центр для формування ідеології глобального суспільства.

Той факт, що Українська РСР вважалася державою-засновником ООН та ЮНЕСКО, небагато важив, оскільки контакти з ЮНЕСКО відносилися до компетенції Міністерства закордонних справ Української СРСР, що фактично було просто регіональним відділенням «союзного» МЗС у Москві. Свідченням того, наскільки слабо могла впливати Україна на співпрацю в рамках ЮНЕСКО, можна вважати відсутність українських пам'яток у Списку Світової культурної спадщини ЮНЕСКО аж до 1989 року [80].

Одним з чинників зовнішньої та внутрішньої політики в умовах державотворчих зрушень є міжкультурне співробітництво, яке набуло асиметричного характеру в умовах культурної експансії розвинутих країн та поширення їх політичної ідеології на глобальному, регіональному та національному рівнях.

Чинники включення України в процеси міжнародної та європейської інтеграції впливають на зовнішньополітичну доктрину держави, визначають пріоритети та сутність цієї політики, яка вбачається у використанні досвіду розвинутих країн та реалізації позитивних тенденцій національного розвитку.

Основні пріоритети політики міжкультурного співробітництва окремих глобальних акторів, зокрема національних держав на національному, регіональному і глобальному рівнях, зумовлені потребою

державотворення та забезпечення національних інтересів у сфері міжкультурного співробітництва, формування громадської думки щодо власної держави, її міжнародної репутації, внутрішньої і зовнішньої політики, культурної самобутності та ідентичності [5, с. 156-160].

Міжкультурне співробітництво впливає на сприйняття, мислення, поведінку всіх членів суспільства і визначає їх належність до певного соціуму. У такій інтерпретації культура являє собою цілісність, що відрізняється від інших релігійними, національно-державними межами або етнічними ознаками.

Ідеологія міжкультурного співробітництва в умовах розширення Європейського Союзу викладена в програмі «Нова культурна ініціатива для Європейського Співтовариства», яка визначала основні напрями та пріоритети формування політичної культури народів Європи, створення єдиного й водночас різноманітного європейського культурного простору; розвиток європейської культурної індустрії; забезпечення вільного доступу до надбань європейської цивілізації та вільного обміну культурною спадщиною як складовою міжкультурного співробітництва [53].

Кожна культура має гідність і цінність, які слід поважати і зберігати. Розвиток власної культури є правом та обов'язком кожного народу.

Народи повинні прагнути продовжувати паралельний і, по можливості, одночасний розвиток усіх галузей культури, з тим щоб забезпечити гармонійну рівновагу між технічним і морально-інтелектуальним прогресом людства.

Міжнародне культурне співробітництво має охоплювати всі види розумової та творчої діяльності у галузі освіти, науки і культури. При здійсненні міжнародного культурного співробітництва, яке чинить благотворний вплив на всі культури і сприяє їх взаємному збагаченню, слід поважати самобутність кожної з них.

Широке поширення ідей і знань, засноване на максимально вільному обміні і зіставленні, яке необхідне для творчої діяльності, пошуку правди і розквіту людської особистості.

Культурне співробітництво повинно виявляти ідеї та цінності, сприяти створенню відносин дружби і миру. Це співпраця повинна перешкоджати проявам ворожості в відносинах і вираженні негативних думок. Вона повинна сприяти поданню і поширенню достовірної інформації.

Міжнародне культурне співробітництво має здійснюватися на основі взаємної вигоди всіх народів; відповідні обміни мають бути проникнуті духом максимальної взаємності.

Міжнародне культурне співробітництво повинно сприяти встановленню між народами міцних і постійних зв'язків, які не повинні страждати від напруженості, здатної виникати в міжнародних відносинах.

При здійсненні міжнародного культурного співробітництва слід приділяти особливу увагу моральному та інтелектуальному вихованню молоді в дусі дружби, міжнародного взаєморозуміння і миру. Ця співпраця має допомогти державам усвідомити важливість пробудження обдарувань в самих різних областях і полегшення професійної підготовки нових поколінь.

Таким чином, регулювання культурного співробітництва є значною складовою міжнародно-правових відносин, а міжнародне культурне співробітництво є основою миру і злагоди в загальнолюдському і цивілізаційному аспекті. Міжнародне співробітництво в галузі культури покликане створювати сприятливі умови для розвитку культурних зв'язків і культурного обміну між країнами, а також співробітництва в галузі театрального, музичного, образотворчого, естрадного та циркового мистецтва, кіно, телебачення і радіомовлення, бібліотечної та музейної справи, охорони та раціонального використання пам'яток та інших об'єктів культурно історичної спадщини, самодіяльної народної творчості, народних промислів та інших видів культурної діяльності.

2.2 Основні пріоритети міжнародного культурного співробітництва України

З проголошенням незалежності Україна стала на шлях розбудови демократичної, правової держави, створення громадянського суспільства з високими гуманістичними цінностями. В цих процесах важливу роль відіграє культура, яка є потужним засобом консолідації суспільства, відновлення історичної пам'яті, утвердження національної самосвідомості й патріотизму, зміцнення міжнаціонального миру та злагоди. За допомогою культури формується активний, творчий інтелект і висока духовність особистості, інтелектуальний потенціал народу, що є головною умовою виходу суспільства на нові рівні цивілізації.

Світовий досвід переконливо свідчить, що ті держави, які в найскладніші кризові періоди свого розвитку проводили зважену, послідовну політику у сфері культури, в найкоротші терміни, з мінімальними витратами досягали значних успіхів у проведенні економічних, політичних і соціальних реформ (наприклад, свого часу Японія, Німеччина) і швидко піднімалися до рівня високорозвинених країн. І, навпаки, недбайливе ставлення до культури прирікає суспільство на жалюгідне існування і відставання від цивілізованого світу.

Сьогодні стає цілком очевидним, що труднощі і прорахунки в здійсненні соціально-економічних, політичних перетворень, недоліки у вирішенні багатьох проблем суспільного життя в період становлення ринкових відносин в Україні полягають зовсім не в тому, що реформи є недостатньо розробленими чи не відповідають потребам людини, всього суспільства. Значною мірою вони зумовлюються саме тим, що для успішного здійснення реформ українському суспільству поки що не вистачає сформованої системи відповідних світоглядно-ціннісних орієнтацій, зрілої національної самосвідомості, які формуються, передусім, завдяки державній політиці у сфері культури й виступають головними

чинниками економічного, політичного і взагалі духовного відродження України.

Нині в українській державі культурна сфера перебуває у важкому, кризовому стані. Суттєвою проблемою залишається забезпечення доступу населення до культурно-мистецьких цінностей. Відчутно посилюються процеси духовної деградації суспільства. У зв'язку із цим актуальним стає переосмислення державної політики у сфері культури з метою забезпечення необхідних умов для підтримки вітчизняної культури як основи прогресивного розвитку суспільства [63].

Внаслідок набуття Україною незалежності Міністерство культури України стало повноправним суб'єктом міжнародного культурного співробітництва. Отже, його досвід у цій сфері поки що є доволі коротким, тому головні цілі міжнародного культурного співробітництва важко вважати досягнутими.

Важливим нормативно-правовим актом для здійснення державної культурної політики стали Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури, затверджені постановою Кабінет Міністрів від 28 червня 1997 р., згідно з якими основними засадами здійснення державної культурної політики мають стати: піднесення ролі культури в державотворчих процесах, формування у структурах громадянського суспільства єдиного духовного простору, утвердження гуманістичних цінностей, високої моралі, національної самосвідомості та патріотизму, подолання негативних явищ та сприяння позитивним тенденціям у духовній сфері суспільного життя.

Основою для нинішньої культурної політики в Україні є також низка інших законів і указів, прийнятих за роки незалежності. Ключовими серед них є: Конституція України; «Концепція державної політики в галузі культури на 2005-2007 рр.» від 03.03.2005; Указ Президента від 24.11.2005 «Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і

духовності українського суспільства», Закон України «Про культуру» від 14.12.2010, тощо.

Конституція України у ст. 54 передбачила такі принципи культурної та наукової політики держави:

- громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності;

- кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом;

- держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством;

- культурна спадщина охороняється законом [52, 54].

На сучасному етапі нормативно-правова база сфери культурної політики перебуває в стадії реформування і вдосконалення. Разом з позитивними здобутками в цій сфері, є певні прогалини. Порівняно із законодавством інших країн законодавство України в галузі культури є досить широким і специфікованим по різних сферах. Загалом Верховною Радою України ухвалено понад 300 нормативно-правових актів, що стосуються питань культури. Такий широкий масив законодавчих актів має в багатьох випадках неузгоджений та суперечливий характер.

Щодо основних проблем незаконодавчого характеру у сфері культури, то, як підкреслюється в Концепції державної політики в галузі культури, сучасний стан розвитку української культури і духовності характеризується розмиванням і поступовою маргіналізацією культурних і духовних цінностей у суспільному житті, руйнуванням цілісної мережі закладів, підприємств, організацій та установ культури і цілісного інформаційно-культурного простору, неефективним використанням наявних культурних і творчих ресурсів.

Утворився й дедалі збільшується розрив між так званою офіційною культурою, що фінансується з бюджету, і незалежною та орієнтованою на сучасні потреби культурною діяльністю; стала хронічною проблема неадекватного фінансового забезпечення галузі культури; суттєво погіршилася економічна структура видатків місцевих бюджетів на галузь культури; розрізнені культурні заходи так і не склалися в єдину програму послідовного культурного розвитку [50, с. 34].

Стислий аналіз здобутків та втрат міжнародного культурного співробітництва України за останні 20 років дозволяє дійти висновку, що головними «активами» української культури в міжнародному контексті можна вважати:

- існування видатних мистецьких шкіл та окремих яскравих митців у таких сферах, як академічна музика, хореографія, театр тощо, які довели свою конкурентоспроможність на міжнародному рівні;

- наявність багатой культурної спадщини, хай і недосить відомої за кордоном, але потенційно привабливої для зарубіжних туристів, учених, митців;

- певний досвід, хоча й не дуже масовий, вдалої участі в міжнародних мистецьких фестивалях, конкурсах, виставках.

Як головні чинники, що ускладнюють міжнародне культурне співробітництво України, слід констатувати: недостатню обізнаність світової спільноти з українською культурою і, як наслідок, нееквівалентний культурний обмін між Україною та світом; відносно низький рівень інтегрованості України до міжнародних культурних процесів, особливо слабку українську присутність у web-просторі; низький рівень розвитку сучасних ринкових структур в українській популярній культурі, що призводить до її відносно низької конкурентоспроможності.

Що стосується досвіду державної діяльності у сфері міжнародного культурного співробітництва, то Україна може пишатися такими досягненнями:

- досвідом тривалого співробітництва з ЮНЕСКО та іншими міжнародними культурними організаціями;
- приєднанням України до більшості основних міжнародних конвенцій, хартій та інших актів міжнародного права у сфері охорони культурної спадщини, культурного співробітництва;
- широкою правовою базою та багатим практичним досвідом двостороннього міжнародного культурного співробітництва, особливо з країнами СНД та східноєвропейськими країнами [4].

До недоліків і втрат у царині міжнародного культурного співробітництва слід віднести: недостатнє фінансування міжнародних контактів українських митців та мистецьких організацій; недостатня інтенсивність співробітництва з міжнародними культурними організаціями; відсутність мережі українських культурних центрів за кордоном; зрештою, слабка координація роботи різних суб'єктів міжнародних культурних відносин з боку України, зокрема – Міністерства культури з Міністерством закордонних справ, яке все ще майже «ексклюзивно» опікується контактами з ЮНЕСКО, Радою Європи тощо.

Європейська та євроатлантична інтеграція як вектор зовнішньої політики України, співробітництво з міжнародними організаціями мають сприяти розробці ефективних національних стратегій і програм міжкультурного співробітництва, демократизації політичних інститутів і трансформації політичної культури, плюралізму вираження поглядів і прогресивній участі українського суспільства в політичних процесах ХХІ століття. Міжнародні прагнення України потребують державної підтримки на рівні політичних рішень, ефективного міжкультурного діалогу, законодавчого забезпечення і спрямованого впливу владних структур на усвідомлення суспільством нових можливостей життєдіяльності [52].

Забезпечення вільної взаємодії культур є одним із пріоритетів, завдяки якому держава успішно реалізує спільні із зарубіжними партнерами культурні програми, сприяючи інтеграції в європейський і світовий

культурний простір. Важливу роль у цих процесах відіграє міжнародне визнання української держави, налагодження дипломатичних відносин, обмін посольствами та представництвами із зарубіжними країнами, її позитивний міжнародний імідж, який асоціюється з політикою відкритості.

Позитивну роль відіграли також і культурно-історичні чинники – наявність у держави досить розвиненого культурного потенціалу, особливо у сфері народної творчості, традицій підтримки зарубіжних культурних зв'язків із діаспорою.

Одним із пріоритетів державної культурної політики є розширення участі України в європейському та світовому культурному співробітництві. У такому контексті ст. 33 Закону України «Про культуру» від 14.12.2010 р. № 2778-VI, наголошуючи на державному сприянні міжнародному культурному співробітництву, відзначає, що «заклади культури незалежно від підпорядкування, форми власності та організаційно-правової форми, професійні творчі працівники, окремі громадяни мають право самостійно укладати договори (контракти) з іноземними фізичними та юридичними особами про форми співробітництва у сфері культури, брати участь у роботі відповідних міжнародних організацій та фондів, провадити зовнішньоекономічну діяльність у сфері культури відповідно до законодавства» [54].

Україна є членом таких міжнародних організацій, як Рада Європи, ЮНЕСКО, СНД, ОЧЕС, ГУАМ, ОБСЄ тощо, а також учасницею різних міжнародних проектів, реалізація яких сприяє розбудові міжнародних контактів на різних рівнях та в різних галузях культури.

Позитивною тенденцією стало посилення співробітництва України з різними міжнародними інституціями, зокрема через міжнародні договори та міжнародні програми і проекти, в яких беруть участь як організації культури, так і державні органи влади.

Реалізація участі України в європейському та світовому культурному співробітництві можлива також за умов активного здійснення політично

значущих культурних ініціатив міжнародного характеру; ініціювання за кордоном заходів за участю українських мистецьких колективів, виставок українського мистецтва, фестивалів українського кіно, круглих столів. Зокрема, участь України у програмній діяльності ЮНЕСКО, крім доступу до інтелектуального потенціалу організації та запозичення корисного досвіду, дає можливість використовувати матеріальний ресурс для проведення в державі міжнародних заходів по лінії ЮНЕСКО, відкриває можливості вітчизняним фахівцям у галузі культури брати участь у міжнародних заходах, отримувати гранти, стипендії, науково-технічну інформацію, консультативну допомогу.

Така співпраця важлива не лише для розвитку міжнародного співробітництва, а й для підтримки професійного рівня вітчизняної гуманітарної сфери. Провідною постійно діючою та координуючою інституцією України з таких питань є Національна комісія у справах ЮНЕСКО як спеціалізована установа ООН, міжвідомчий орган при Міністерства закордонних справ України, створений Указом Президента України від 26.03.1996 р. [34, с. 2].

Найважливішою складовою міжнародного співробітництва України у сфері культури є й активна співпраця із Європейським Союзом у рамках досягнутих домовленостей про асоціацію. Метою поживлення співробітництва України з ЄС у культурному секторі є не лише налагодження культурних обмінів та діалогу, а й зміна системи й підходів до управління у цій галузі, які б базувались на засадах демократії, визнання культурних прав і свобод.

Розвиваючи міжнародне культурне співробітництво, Україна, її політичні інститути передусім спрямовують свою діяльність на адаптування національного законодавства до відповідних міжнародних правових документів у культурній сфері.

Серед напрямів міжнародного культурного співробітництва України основними є такі:

- формування дієздатності системи культурного співробітництва України із зарубіжними країнами шляхом укладання міжнародних договорів та прямих зв'язків між культурно-мистецькими установами інших країн;
- участь у роботі міжнародних та міждержавних організацій; активне проникнення українського культурно-мистецького середовища у світове культурне життя;
- надання державної підтримки реалізації найбільш значущих культурних ініціатив міжнародного характеру;
- сприяння участі представників України у міжнародних виставках і конкурсах;
- проведення культурно-мистецьких заходів у місцях компактного проживання українців;
- сприяння роботі культурно-інформаційних центрів у складі дипломатичних установ України;
- завершення створення бази даних про втрачені та незаконно переміщені з України культурні цінності, роботу з їх повернення;
- забезпечення культурної співпраці із закордонним українством [39].

Для усвідомлення європейського досвіду побудови культурної політики важливим є розкриття основних правових підстав для здійснення врядування (управління) у галузі культури в Європейському Союзі. Так, сьогодні діяльність Європейського Союзу у сфері культури регулюється ст. 167 Розділу «Культура» Договору про функціонування Європейського Союзу, більш відомого як «Лісабонський договір». Відповідно до цього договору Європейський Союз доповнює культурну політику держав-членів у різних напрямках, наприклад, збереження європейської культурної спадщини, налагодження співробітництва між культурними інституціями різних країн, а також сприяння посиленню творчої роботи [74, с. 55].

Договір про ЄС надає велике значення культурі. Так, Союз має поважати своє культурне та мовне розмаїття й забезпечувати захист і подальше збагачення культурної спадщини Європи (Ст. 3 Консолідованої

версії Договору про ЄС). Крім того Договір про ЄС визначає сфери компетенції Союзу у секторі культури, зокрема вживати дії для підтримки, координації та доповнень дій держав-членів у сфері культури. Це означає, що у ЄС відсутня спільна політика у сфері культури, оскільки вона належить безпосередньо до компетенції держав-членів. Разом з тим Договір про ЄС встановлює принципи для реалізації культурної політики в ЄС, що включає зміст та процедуру прийняття рішень у цій сфері. Зокрема, у Договорі про ЄС наголошується на важливості заохочення держав-членів до співпраці у різних секторах культури як в середині ЄС, так і з третіми країнами (до яких відносяться усі країни, які не є державами-членами або кандидатами на вступ) та міжнародними організаціями, зокрема з Радою Європи.

Важливого значення для гарантування культурних прав набуває також «Хартія основоположних прав Європейського Союзу», дотримання принципів і свобод якої є обов'язковими для Союзу згідно з Договором про ЄС. Так, Хартія визначає, що мистецтво та наукові дослідження не можуть обмежуватись, а ЄС має поважати культуру, релігії та мовне різноманіття [80].

Механізмом реалізації завдань і цілей Європейського Союзу у сфері культури є запровадження Європейським Союзом відповідних програм. Так, після набрання чинності Маастрихтського договору (1993), Європейський Союз започаткував надання грантів у секторі культури через Європейський Соціальний Фонд, Європейський Фонд Регіонального розвитку. Пріоритетними напрямками підтримки культурної діяльності стали заходи щодо збереження культурної спадщини, розвитку мистецтва і літератури тощо.

Європейською Комісією з 2013 р. реалізовувалася програма «Культура», яка сприяла міждержавному руху культурних продуктів, працівників культури та налагодженню міжкультурного діалогу. У рамках програми здійснювалися й спільні із Радою Європи регіональні проекти –

«Київська ініціатива» та «Інтеркультурні міста», ініціатором та учасницею яких стала Україна. Зокрема, програма «Київська ініціатива», що реалізується разом з країнами-партнерами (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова), віддзеркалює питання культури, спадщини, захисту навколишнього середовища та містобудування в їхньому взаємозв'язку, а також сприяє формуванню міжсекторного підходу до управління культурою та культурною спадщиною за допомогою багатостороннього регіонального співробітництва [53].

Програмою з цією метою передбачені щорічні семінари за участю міжнародних експертів з питань формування культурної політики на регіональному та місцевому рівнях, а також налагодження культурного партнерства, учасниками яких є як представники державного сектору, так і місцевих громад .

Міжнародне культурне співробітництво є одним із важливих напрямків роботи Міністерства культури України. Міжнародна діяльність Міністерства відповідає напрямкам державної зовнішньої політики України і реалізується в рамках чинного законодавства.

На виконання завдань Міністерства культури України здійснювалося формування і розвиток міжнародної нормативно-правової бази у сфері культури, планування та координація заходів з реалізації міжнародних договорів; організація та проведення міжнародних заходів в Україні та за кордоном, забезпечення участі України у проектах та програмах міжнародних організацій; участь у міжнародних комунікативних заходах (конференціях, семінарах, круглих столах); забезпечення роботи міжнародних двосторонніх комісій; сприяння формуванню позитивного іміджу України за кордоном [23].

Держава сприяє розвиткові міжнародного культурного обміну. Порядок здійснення культурного обміну регулюється міжнародними договорами та чинним законодавством України.

Культурне співробітництво ведеться на базі міждержавних та міждержавних угод про співробітництво в галузі культури, науки, освіти, інформації, охорони культурної спадщини тощо. Принципи та цілі, визначені в таких угодах, набувають деталізації у двосторонніх протоколах, планах дій, що укладаються профільними міністерствами.

Ці угоди визначають напрямки та принципи співпраці у культурно-мистецькій сфері. Залежно від оперативних потреб на короткотерміновий термін укладаються протоколи, плани дій, програми співробітництва, що мають на меті поглиблення співпраці в певній конкретній галузі культури.

Станом на 2015 рік двосторонні угоди були укладені Україною з понад 50 країнами, серед них – усі країни-члени СНД, країни Європи, Азії, Америки та Африки. Можна зробити висновок, що культурні зв'язки з європейським регіоном та країнами колишнього СРСР є пріоритетними для України [24].

Головні форми двостороннього культурного співробітництва України можна назвати традиційними: Дні (тижні, місяці) національних культур в Україні, аналогічні дні української культури у зарубіжних країнах, зазвичай у формі симетричних обмінів заходами.

Такі масштабні заходи, як Місяці чи Роки культури – це комплексні акції, що тривають цілий місяць чи рік у кількох містах та упродовж яких відбувається низка культурних та мистецьких подій (гастролі, виставки, фестивалі). Вони потребують значних зусиль, планування та ресурсів.

Дні та Місяці української культури за кордоном були численнішими – вони вже відбулися в Росії, Франції, Німеччині, Молдові, Грузії, Єгипті. Українські мистецькі фестивалі проходили у Великій Британії, в Китаї та Азербайджані. Дні української культури в Словаччині, Австрії, Туреччині, Узбекистані, Литві, Ізраїлі, Таджикистані, Азербайджані, Казахстані, Туркменістані, Македонії, Сирії, а також Місяць української культури в Японії.

Українська мистецька та культурна спадщина з колекцій провідних українських музеїв була представлена упродовж останніх років на багатьох художніх виставках – в Австрії, Греції, США, Великій Британії, Франції, Італії, Польщі, Угорщині, Росії та Японії [14, с. 64-67].

У 2013 р. було підписано Програми співробітництва між Міністерством культури України і Міністерствами культури Республіки Вірменія, Республіки Сербія та Китайської Народної Республіки, а також Протоколи намірів щодо спільного відзначення 200-річчя від дня народження Т. Шевченка в рамках проведення у 2014 р. У процесі опрацювання перебували ще 8 міжурядових угод (з урядами Австрії, Алжиру, Об'єднаних Арабських Еміратів, Італії, Катару, Кувейту, Мальти, Шрі-Ланки) та 7 міжвідомчих договорів (з відповідними установами Білорусі, Грузії, Киргизії, Кіпру, Куби, Мексики, Румунії) [50, с. 95]. Мінкультури України виступає координатором 9 міжнародних комісій (підкомісій, комітетів) – про співпрацю між Україною та КНР, Польщею, ФРН, Росією, Румунією, Словацькою Республікою, Угорщиною [63, с. 23].

Держава виявляє піклування про задоволення національно-культурних потреб співвітчизників, які проживають за її межами, сприяє організації центрів української культури, збереженню традицій, створює спеціальні фонди, проводить спільні заходи, здійснює підготовку спеціалістів, сприяє відвіданню об'єктів культури на території України [5, с. 263-265].

Двосторонні договори про культурне співробітництво дають можливість поглибити взаємозв'язки та розвивати співробітництво в різних напрямках: міжнаціональний культурний розвиток, збереження культурних особливостей національних меншин; задоволення культурно-освітніх та інформаційних потреб українців, які проживають у цих країнах; обмін викладачами та студентами між навчальними культурними закладами тощо. На основі міжнародних договорів відбувається міжнародна культурна взаємодія, що є однією з основних засад формування сучасного

європейського та світового культурного простору, ознайомлення з надбанням української культури і мистецтва.

Активна робота з поширення інформації про Україну та формування її позитивного іміджу у зарубіжних країнах здійснюється культурно-інформаційними центрами, створеними на базі посольств.

Серед позитивних тенденцій, які спостерігаються сьогодні в культурному секторі України є помітне зростання громадських ініціатив та збільшення кількості інноваційних культурних проєктів. Не останню роль у цьому процесі відіграють запроваджені міжнародними організаціями, в першу чергу Європейськими інституціями, програми, які мають на меті підвищити рівень демократії в країні та розвинути місцеве самоврядування. При цьому культурі та міжкультурному діалогу відводиться важливе місце у цьому процесі. Поява нових недержавних організацій, що впроваджують нові культурні продукти та послуги, сприяє загальному розвитку даного сектору та його демократизації.

Участь нашої держави у програмах ЄС значно розширює можливості європейського діалогу та сприяє поглибленню політичного співробітництва із Європейським Союзом засобами культури. Також це сприяє наближенню українського законодавства у сфері культури до європейських стандартів, відкриттю кордонів для руху українських культурних продуктів та працівників, зростанню інвестицій у секторі культури України.

Україна на основі інтеграції стає самостійним активним суб'єктом системи міжнародних відносин. Перспективи культурної інтеграції України ґрунтуються на тісному культурному міждержавному співробітництві, активній участі у прийнятті рішень, орієнтованих на збереження культурної ідентичності, формуванні єдиного культурного простору.

Подальша інтеграція України у світовий культурний простір зумовлена необхідністю зберегти національну культурну ідентичність в умовах глобалізації, тому це головне завдання має здійснюватися шляхом зміцнення і розвитку культурного середовища України, а саме завдяки:

розвитку творчого потенціалу нації; забезпеченню широкого доступу населення до цінностей державної та світової культури; збереженню культурних цінностей, традицій, матеріальної і нематеріальної культурної спадщини України; використанню її як ресурсу духовного розвитку; залученню до світової та вітчизняної культури; забезпеченню свободи творчості; підтримці високого престижу української культури за кордоном та розширенню міжнародного культурного співробітництва.

Отже, нова політична і соціокультурна реальність активізувала та урізноманітнила шляхи інтеграції України у світовий культурний простір, забезпечила презентацію української культури та мистецтва як самостійного, самобутнього явища, дозволила українським митцям вписати власний творчий доробок у сучасний світовий художній процес, отримати кваліфікаційну оцінку світової мистецтвознавчої думки і визнання рядових глядачів.

Висновок до другого розділу

Політика міжнародного культурного співробітництва держав на національному, регіональному і глобальному рівнях зумовлена трансформаціями державотворення та потребою забезпечення національних інтересів шляхом реалізації різних моделей культурної дипломатії.

Кардинальні зміни в культурній сфері, зумовлені демократичними й ринковими перетвореннями, сприяли виникненню різноманітних суб'єктів культурної діяльності – закладів, організацій, підприємств і осередків культури, заснованих як на державній, так і на недержавній формах власності, підвищенню активності творчих спілок, національно-культурних товариств, громадських організацій, зацікавлених в оновленні культурно-мистецького життя, відродженні традицій вітчизняної культури. За цих обставин збільшилася кількість суб'єктів політики держави у сфері

культури, виникла потреба в пошуку нових підходів до організації і здійснення державного управління. Особливого значення набуває формування такої моделі управління, яка б ґрунтувалася на встановленні конструктивного діалогу та тісній співпраці між органами державної влади і управління й громадськістю, їх взаємодії у вирішенні питань культурного розвитку, що відповідає специфіці культурної сфери, особливостям її розвитку, і є важливим в умовах становлення громадянського суспільства в Україні.

Міжкультурне співробітництво здійснює вплив на сприйняття, мислення, поведінку всіх членів суспільства і визначає їх приналежність до даного суспільства. В такій інтерпретації культура являє собою цілісність, що відрізняється від інших завдяки релігійним, національно-державним межах або набору етнічних ознак.

Основними напрямками міжнародного співробітництва в сфері культури є підтримка творчої діяльності, підготовка та стажування працівників культури, спільне виробництво культурних цінностей та культурних благ і обмін ними, реставрація унікальних пам'яток історії та культури, створення та впровадження нових технологій, технічних засобів, обладнання для культурної діяльності, тощо.

Зовнішня культурна політика сприяє розвитку крос-культурних комунікацій, одночасно будучи важливим напрямком міжнародного співробітництва.

Міжнародне культурне співробітництво – це цілком офіційна сфера крос-культурних комунікацій від якої, тим не менш, залежить і розвиток широкого, демократичного діалогу, спрямованого на створення атмосфери дружби і довіри між народами, заснованого на повазі різноманіття культур сучасного світу.

Міжнародне культурне співробітництво має охоплювати всі види розумової та творчої діяльності у галузі освіти, науки і культури. При здійсненні міжнародного культурного співробітництва, яке чинить

благотворний вплив на всі культури і сприяє їх взаємному збагаченню, слід поважати самобутність кожної з них.

Міжнародне культурне співробітництво повинно сприяти встановленню між народами міцних і постійних зв'язків, які не повинні страждати від напруженості, здатної виникати в міжнародних відносинах.

Забезпечення вільної взаємодії культур є одним із пріоритетів України, завдяки якому держава успішно реалізує спільні із зарубіжними партнерами культурні програми, сприяючи інтеграції в європейський і світовий культурний простір. Важливу роль у цих процесах відіграє міжнародне визнання української держави, налагодження дипломатичних відносин, обмін посольствами та представництвами із зарубіжними країнами, її позитивний міжнародний імідж, який асоціюється з політикою відкритості.

Реалізація участі України в європейському та світовому культурному співробітництві можлива також за умов активного здійснення політично значущих культурних ініціатив міжнародного характеру; ініціювання за кордоном заходів за участю українських мистецьких колективів, виставок українського мистецтва, фестивалів українського кіно, круглих столів.

Розвиваючи міжнародне культурне співробітництво, Україна, її політичні інститути передусім спрямовують свою діяльність на адаптування національного законодавства до відповідних міжнародних правових документів у культурній сфері.

Держава сприяє розвитку міжнародного культурного обміну. Порядок здійснення культурного обміну регулюється міжнародними договорами та чинним законодавством України.

Культурне співробітництво ведеться на базі міждержавних та міжурядових угод про співробітництво в галузі культури, науки, освіти, інформації, охорони культурної спадщини тощо. Принципи та цілі, визначені в таких угодах, набувають деталізації у двосторонніх протоколах, планах дій, що укладаються профільними міністерствами.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ КРОС-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЙНІ НАПРЯМИ І ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

3.1 Дні національних культур у крос-комунікаційному контексті двостороннього культурного співробітництва

Використання державною владою національної культури для створення позитивного образу своєї країни на міжнародній арені є цілком природним і поширеним явищем. Питання престижності культури – це питання престижності держави, її авторитету не лише у світі, а і серед своїх громадян.

У межах напрямку, який стосується участі України в міжнародному культурному процесі, здійснюються такі заходи: участь провідних зарубіжних творчих колективів в українських фестивалях та акціях; підтримка гастрольної і виставкової діяльності; проведення акцій, спрямованих на пропаганду досягнень української культури; презентація сучасної української літератури і книговидавництва на провідних міжнародних книжкових виставках-ярмарках; підтримка перекладів українських письменників іноземними мовами та багато іншого.

Основою інтеграції України у міжнародний культурний простір є підготовка та реалізація міжнародних проектів у сфері культури, які сприяють зростанню престижу української культури та формуванню позитивного образу України за кордоном. Для цього необхідно активно просувати класичне та національне мистецтво України шляхом проведення гастролей, конкурсів, виставок, фестивалів, а також стажування за кордоном.

Одним із важливих питань міжнародного культурного співробітництва є залучення української культури до світового культурного простору. У такому ракурсі важливим напрямом роботи Мінкультури України є організація і проведення Днів культури за кордоном, а також концертів,

виставок, майстеркласів тощо. За останні 10 років було організовано та проведено чимало заходів на території України та за кордоном, які демонстрували українську культуру іноземцям та навпаки, давали можливість торкнутися до культури іншої країни українцям.

Так, 21 березня 2011 року у Мінську, відбулись Дні культури України в Республіці Білорусь.

Урочисте відкриття відбулось на сцені Національного академічного Великого театру опери і балету. Програма мистецьких заходів включала виступи Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. Павла Вірського, театральну виставу за повістю Антона Чехова «Мое життя» у постановці львівського Національного академічного українського драматичного театру ім. Марії Заньковецької, показ художніх фільмів «Богдан-Зіновій Хмельницький» та «За двома зайцями» [69].

Акція організована у відповідь на Дні культури Білорусі в Україні, які відбулися у вересні 2010 року.

Дні культури України в Республіці Білорусь відбувалися також у 2018 та 2019 роках. 10 липня 2018 року Дні української культури в Республіці Білорусь завершилися грандіозним гала-концертом у Гомелі, на якому виступили видатні артисти українського шоу-бізнесу (народні артисти України Тіна Кароль, Іво Бобул, квартет «Гетьман», популярні виконавці Олег Вінник, Злата Огневич, Ленара Османова, гурт Luik). Посол України в Білорусі Ігор Кизим під час офіційної церемонії закриття зазначив великий інтерес громадян та ЗМІ на усіх заходах в рамках днів української культури. Громадяни Білорусі мали можливість знайомитися з українською культурою на театралізованих виставах, концертах та кінопоказах. В рамках днів української культури, які проходили з 5 по 10 липня, відзначили також День України та відбувся показ фільму «Кіборги» [21].

У серпні 2019 року участь у Днях української культури брали концертні виконавці Чернігівського обласного філармонійного центру,

Академічний народний хор (керівник – заслужений діяч мистецтв України Володимира Коцура), джаз-бенд «BassQuit».

Дні української культури в Білорусі – це не тільки виступи мистецьких колективів. У Мінську були розгорнуті експозиції народних художніх промислів – кераміки, вишивки, ткацтва, лозоплетіння. Були проведені майстер-класи для всіх бажаючих фахівцями обласного центру народної творчості.

Презентація туристичного потенціалу України і Чернігівщини зокрема є обов'язковою складовою відзначення Днів української культури в Білорусі.

11 липня 2021 року в рамках «Тижня культурної солідарності», у дворіку Києво-Могилянської академії відбувся День білоруської культури. Організаторами заходу були незалежна громадська ініціатива Free Belarus Center, видавництво «Люта справа» та Рада Білоруської культури. Фестиваль відбувся за підтримки Культурно-Мистецького Центру НаУКМА.

Програма фестивалю складалася з літературних презентацій нових білорусько-українських видань за участі авторів і перекладачів, концерту білоруських артистів і візуальної експозиції [22].

10 квітня 2011 року в столиці Туркменістану м. Ашгабад відбулися Дні культури України, організаторами яких виступили Міністерство культури України, Міністерство культури і телерадіомовлення Туркменістану та Посольство України в Туркменістані.

В рамках масштабної акції, що була ініційована главами обох держав, відбулися концерти видатних українських колективів: Національного академічного оркестру народних інструментів (художній керівник – Віктор Гуцал), вокального секстету «Jazzex Band» (художній керівник – Ірина Смульська) та групи «Соколи» (художній керівник – Михайло Мацялко). Також програма заходу включила виставку художніх голограм унікальних

культурних та історичних цінностей України та фотовиставку, присвячену сучасній Україні.

В урочистій церемонії відкриття Днів культури взяв участь заступник Міністра культури і туризму Юрій Артеменко. Під час церемонії, яка розпочалася 10 квітня 2011 року в Палаці Мукамов Національного культурного центру Туркменістану, він звернувся до присутніх з вітальною промовою та відзначив значний потенціал, який мають двосторонні відносини у культурно-гуманітарній сфері між Україною і Туркменістаном, підкреслив важливість культурного напрямку, який має зміцнити контакти двох народів.

Всі культурно-мистецькі заходи, що відбулися в рамках проведення Днів культури України в Туркменістані, мали значний успіх та посприяли подальшому розвитку українсько-туркменських культурних зв'язків, поглибленню традиційних дружніх контактів між нашими країнами, а також започаткуванню нових спільних українсько-туркменських проєктів в галузі культури [11].

Після вдалої співпраці і проведення акції в 2011 році, з 27 по 29 березня 2013 року в Туркменістані розпочалися Дні культури України, в Національному культурному центрі Туркменістану Палаці Мукамів концертною програмою за участю Київського академічного театру українського фольклору «Берегиня». У програмі також були проведені виставки виробів декоративно-прикладного мистецтва України, художніх голограм скіфського золота та фотовиставка «Україна сьогодні», майстер-клас Петриківського художнього розпису, показ кінофільмів «За двома зайцями» та «В бій ідуть лише старики» [58].

З 20 по 26 липня 2011 року у містах Київ, Умань та Одеса відбудуться Дні культури Держави Ізраїль.

Урочистий концерт-відкриття Днів культури Держави Ізраїль у Києві відбувся в приміщенні Центрального будинку офіцерів Збройних Сил України 21 липня.

В рамках проведення Днів культури Держави Ізраїль відбулися концерти майстрів мистецтв Ізраїлю, а також офіційні зустрічі з метою розвитку та активізації українсько-ізраїльського співробітництва, зокрема, у галузі культури.

Дні культури України у Державі Ізраїль проходили в 2011 році вдруге. Вперше така подія відбулася у 2007 році. Цього разу презентація культурно-мистецьких заходів України на ізраїльській землі приурочена до 20-річчя встановлення дипломатичних відносин між нашими державами.

З 16 по 22 листопада у містах-сателітах Тель-Авіву (Ашдоді та Бат-Ямі) і у місті Хайфа відбулися концерти українських виконавців, серед яких – визнані метри вітчизняної естради Іво Бобул та Микола Гнатюк. На концертних майданчиках пролунали як сучасна українська пісня, так і твори, що входять до золотого фонду вітчизняного музичного мистецтва.

У рамках Днів культури також було представлено виставку голографічних копій предметів з фондової колекції Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника [72].

10 грудня 2015 року у Національному академічному театрі опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка відбувся урочистий концерт-відкриття Днів культури Держави Ізраїль в Україні.

У програмі концерту майстрів мистецтв Ізраїлю – виступи єврейських музикантів Klezmer Band з виконанням українських та ізраїльських творів, виступ танцювального дитячого колективу «Єврейський танець», а також виступ зірки ізраїльської естради Владі Блайберга.

В рамках Днів культури Ізраїлю в Україні мистецькі заходи проходили: 11 грудня у Міському Будинку культури міста Умань (Черкаська область). 13 грудня в Одеському національному театрі опери та балету. Також, у рамках проведення Днів культури Держави Ізраїль, відбулися офіційні зустрічі з метою розвитку та активізації українсько-ізраїльського співробітництва у сфері культури.

Дні культури Держави Ізраїль проходили також у 2016, 2017, 2018 та 2020 роках в Ніколаєві, Херсоні та Одесі. У 2020 році, у зв'язку з карантинними обмеженнями через зростання захворюваності на коронавірусну інфекцію (COVID-19) вперше велике відкриття нового сезону Натів – Ізраїльських культурних центрів відбулося в міжнародному форматі онлайн. У відкритті нового сезону брали участь всі культурні центри в Україні та Молдові. На учасників чекали знайомство з центром вивчення мови іврит, наймасштабніші проекти, святкові заходи, академічні програми та молодіжний клуб Натів. Для учасників також підготували віртуальну екскурсію Ізраїлем.

11-14 листопада 2011 року в Республіці Македонія відбулися Дні культури України, організовані Міністерством культури України та Міністерством культури Республіки Македонія.

Урочиста церемонія відбулася в приміщенні Національної македонської галереї «МАЛА СТАНЦА», де було представлено виставки художніх голограм «Золота скарбниця України», а також експонатів сучасних українських майстрів «Народне мистецтво України», наданих Національною спілкою народних майстрів України.

В рамках Днів культури відбулися виступи Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського – 13 листопада в приміщенні «МАКЕДОНСЬКОЇ ОПЕРИ І БАЛЕТУ», а 14 листопада свою концертну програму, яка складалась із десяти різножанрових танцювальних композицій, ансамбль представив у Культурному центрі Бітоли – другому за величиною місті країни.

Протягом 12-14 листопада в приміщенні фонду кіно Республіки Македонія «КІНОТЕКА» здійснювалися покази художніх та телевізійних фільмів Національної кіностудії України ім. О. Довженка: «Богдан-Зиновій Хмельницький», «Платон Ангел» та «День переможених».

Дні української культури відкрили для македонців багато нового й цікавого про самобутню історію, культуру, мистецтво й народний побут України [8].

Сторони висловили задоволення позитивними прикладами двостороннього співробітництва між Україною та Республікою Македонія. Найуспішнішими було визнано встановлення бронзового погруддя Тарасу Шевченку в центральному парку м. Скоп'є, надання українськими митцями допомоги у створенні експозиції воскових фігур визначних македонських історичних постатей (понад 100 експонатів) та виготовленні українськими художниками панно, що відтворюють важливі історичні події у житті македонського народу для Музею македонської революційної боротьби, який було відкрито 8 вересня 2011 року.

В рамках Днів культури України в Вірменії в 2012 році, культурно-мистецькі акції відбувалися з 22 по 28 березня у містах Єреван, Гюмрі та Спітак. Старт Дні культури був 23 березня відкриттям виставки Національної спілки художників України в Національній галереї Вірменії.

В рамках Днів культури України пройшли наступні заходи:

- концерти Національного ансамблю солістів «Київська Камерата» під керівництвом Валерія Матюхіна;
- концерти муніципального камерного хору «Галицькі передзвони» (м.Івано-Франківськ), художній керівник – Ігор Дем'янець;
- виставка картин із фондів Національної спілки художників України;
- презентація ювілейного номеру журналу «Всесвіт», присвяченого вірменській літературі та публікації «Поезії Вірменії» в перекладі Мирона Нестерчука.

Було проведено низку зустрічей, прес-конференцій, відвідування культурних та історичних об'єктів Єревану.

У липні 2011 року в Україні з великим успіхом пройшли Дні культури Вірменії, тому було вирішено представити у Вірменії українську культуру.

В рамках заходів відбулася презентація збірки «Поезії Вірменії» письменника-перекладача Мирона Нестерчука, в якій представлено переклади робіт більше 30 вірменських авторів, а також перекладеної на вірменський язик повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків», в яку включено епізоди з історії зйомок однойменного легендарного фільму Сергія Параджанова. Вірменському читачу також були представлені есе «Вічний рух» Сергія Параджанова та його фотороботи.

Дні культури завершилися гала-концертом українських музичних колективів 26 березня в концертному залі імені Арама Хачатуряна [18].

31 травня 2012 року Міністерство культури України спільно з Міністерством культури і туризму Азербайджанської Республіки з 1 по 4 червня проводять Дні культури Азербайджанської Республіки в Україні.

Урочисте відкриття Днів культури було 1 червня в Національному академічному театрі опери та балету України імені Тараса Шевченка. Розпочалися заходи з Гала-концерту майстрів мистецтв Азербайджану, який 3 червня відбувся також в Одеському національному академічному театрі опери та балету.

В холі Національної опери була розгорнута фотовиставка «Азербайджан на межі традицій і сучасності» та розміщено презентацію туристичного потенціалу Азербайджанської Республіки.

2 червня в Національному академічному театрі російської драми імені Лесі Українки відбулася вистава «Мусьє Жордан, вчений ботанік і дєрвіш Масталішах, славнозвісний чаклун» за мотивами комедії М.Ф. Ахундзаде у виконанні акторів Азербайджанського державного російського драматичного театру [15].

А 17 червня 2013 року в Азербайджанській державній філармонії (м. Баку) відбулось відкриття Днів культури України в Азербайджані.

Захід розпочався концертом колективу Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П. П. Вірського.

Також відкрилась експозиція фотовиставки «Україна сьогодні». В рамках Днів культури України в Азербайджані відбулась презентація культурологічного проекту «Бурштинові мозаїки».

Відомо також, що з 18 по 22 жовтня 2018 року Житомирське обласне представництво ГО «Об'єднана діаспора азербайджанців України» проводило Дні культури Азербайджану в Житомирі в Домі української культури, присвячені 28-ій річниці з Дня Незалежності Республіки Азербайджан. Як зазначив голова ОДАУ Радж Гасімов, відвідувачі мали можливість познайомитися зі зразками унікальної літератури, мистецтва, музичної культури і філософської думки, які подарував світові Азербайджан [73].

6-8 листопада 2012 року у Республіці Корея вперше в історії двосторонніх відносин відбулися Дні культури України, організовані Міністерством культури України та Міністерством закордонних справ і торгівлі Республіки Корея.

Урочиста церемонія Днів культури України відбулася в приміщенні мистецького центру «Сангмьонг», де виступили ансамбль народної музики «Троїсті музики» Національного академічного оркестру народних інструментів України та вокальний гурт «Сузір'я» Національного університету державної податкової служби України, а також було представлено виставку художніх голограм «Золота скарбниця України».

Захід відвідали керівники дипломатичних представництв іноземних держав, акредитованих у РК, громадяни України, представники органів влади, ділових, наукових та мистецьких кіл Кореї, а також місцевих ЗМІ, які мали можливість ознайомитися з колоритом української культури.

7 листопада у мистецькому конференц-залі комплексу «Мінерва» Університету іноземних досліджень «Ханкук» за сприяння кафедри україністики цього навчального закладу свою концертну програму «Троїсті музики» та «Сузір'я» представили для представників студентської молоді та професорсько-викладацького складу Університету.

8 листопада учасниці гурту «Сузір'я» Катерина та Дарія Будзан представили Україну на Всесвітньому фестивалі національних костюмів 2012, організований Корейською культурною організацією [78].

Перші Дні корейської культури відбулися в Україні в 2019 році за сприяння Посольства Республіки Корея в Україні

5 листопада відбулося відкриття заходу у вестибюлі станції метро «Майдан Незалежності». Для заходу були зроблені кілька локацій. 10-12 листопада була презентована насичена програма в Мистецькому центрі «Шоколадний будинок». Для гостей були презентовані твори мистецтва, декоративні вироби, національний одяг «ханбок», предмети побуту із традиційного корейського парперу ханджі.

Організатори вважають, що знайомлення з культурою Кореї – це чудова можливість пізнати нову, незвичну для українців філософію.

9 листопада 2012 року в Оперному театрі міста Хошімін відбулося офіційне відкриття Днів культури України в Соціалістичній Республіці В'єтнам.

Було проведено урочистий концерт за участю провідних українських колективів – ансамблю народної музики Національного академічного оркестру народних інструментів України, танцювальної групи та хорового ансамблю Національного заслуженого академічного українського народного хору України ім. Г.Г. Верьовки.

Концертна програма, що була побудована саме на народних мелодіях, гаряче сприймалася в'єтнамською публікою. Віртуозне виконання українських пісень та танців неодноразово переривалося бурхливими оплесками та оваціями.

У цей же день, в рамках Днів культури України у В'єтнамі, в муніципальному музеї Хошіміна відбулось відкриття фотовиставки «Україна сьогодні» та виставки художніх голограм Скіфського золота «Золота скарбниця України». Водночас, у місті Ханой розпочався тиждень

українського кіно. До уваги глядачів були запропоновані як класичні, так і сучасні стрічки українських кіномитців.

У рамках Днів культури України в Соціалістичній Республіці В'єтнам відбулася низка офіційних зустрічей. Так, українська делегація була прийнята заступником Голови народного комітету м. Хошімін Ле Мань Ха, а у великому туристичному центрі міста Халонг, де також відбувся святковий концерт, делегацію зустрічала заступник Голови народного комітету провінції Куань Нінь Туй Тху Туан.

Під час зустрічей в'єтнамські високопосадові особи особливо звертали увагу на важливу роль культурних обмінів у розбудові українсько-в'єтнамських відносин.

Завершення Днів культури України у В'єтнамі відбулось 13 листопада гала-концертом у столиці В'єтнаму місті Ханой [10].

Також в 2013 році було проведено Дні культури України в Польщі (2 червня), Таджикистані (23-27 червня), Туреччині (10 вересня), Великобританії (жовтень) та Дні культури Республіки Казахстан в Україні (29 квітня – 1 травня).

В 2014 році було проведено лише Дні культури України в Палестині та у Литві.

З червня в Арт-центрі Я. Гретера в рамках Міжнародного проекту «Дні культури України в Палестині» відбулася виставка дитячого малюнка «Мости дружби».

Участь у виставці-конкурсі брали діти українських шкіл-інтернатів та дитячих будинків сімейного типу, віком від 10 до 14 років, які впродовж місяця малювали картини на теми: «Щасливе дитинство», «Культурна спадщина моєї країни».

Методом онлайн-голосування журі відібрало 100 робіт, які були представлені в Арт-центрі Я. Гретера, а також на спільній виставці малюнків українських і палестинських дітей в рамках проекту «Дні культури України в Палестині», який відбувся в червні 2014 року в місті Віфлеємі. Також під

час виставки «Мости дружби» журі відібрало 10 найкращих малюнків, які отримали цінні призи, а всі 100 учасників — дипломи про участь та пам'ятні подарунки від організаторів.

Виставка проводилась з метою формування дитячого бачення на такі цінності, як дружба та мир, культурна спадщина країни, повага один до одного, солідарність та толерантність.

В програмі проводився онлайн-телеміст українських та палестинських дітей, перформанс від студії-театру «Біла ворона», а впродовж всієї виставки два молодих українських художника малювали картини на тему миру, одну з яких організатори подарували Послу Палестини в Україні, а іншу відвезли в Палестину в якості подарунка Міністру культури. Також на виставці були представлені роботи всеукраїнського конкурсу юних художників «Талант.арт» на тему «Мій улюблений сюжет у творчості Т. Г. Шевченка», в рамках мистецького проекту «Folk Ukraine» [17].

Дні культури України у Вільнюсі були присвячені 200-річчю Шевченка. Під час Днів культури України в Литві запланували чимало заходів, зокрема, проведення Шевченківських літературних читань у Вільнюському університеті за участю українських літераторів, показ Національним академічним українським драматичним театром імені Марії Заньковецької вистави «Катерина» за творами Тараса Шевченка, а також проведення кінопоказів, присвячених життю та творчості Тараса Шевченка.

Урочисте відкриття Днів культури України розпочалось Шевченківськими читаннями у Вільнюському університеті.

У Шевченківських читаннях взяли участь українські письменники та литовський поет Бразюнас. Вони читали вірші великого Кобзаря українською та литовською мовами.

У рамках проведення Днів науки та культури Республіки Індія в Україні (26 січня – 15 лютого 2015 р.), що були ініційовані та організовані Всеукраїнською асоціацією індологів та Державною установою «Інститут

всесвітньої історії Національної академії наук України», було проведено такі заходи:

1. Святкування річниці Дня Республіки Індія – 26 січня 2015 р.;
2. Міжнародний круглий стіл «Цивілізаційний поступ Індії: погляд з України» – було проведено Всеукраїнською асоціацією індологів та Державною установою «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України» 27 січня 2015 р. у Київському будинку вчених НАН України.

Співробітники ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» та представники Всеукраїнської асоціації індологів також взяли активну участь в організації та проведенні в рамках Днів науки та культури Республіки Індія в Україні українсько-індійської міжнародної зустрічі, що відбулася під час відкриття вернісажу картин «Всі барви Індії» – 28 січня 2015 р. у Київському будинку вчених НАН України [20].

17-18 квітня в Українському домі на Європейській площі відбулося святкування днів культури Китайського міста – Нанкін.

Нанкін має багату історію та є центром зародження китайської культури, саме тому вшановування місцевих звичаїв є вагомим аспектом культурної спадщини.

Протягом двох днів в Українському домі було відтворено атмосферу таємничого Китаю. Бажаючі мали можливість взяти участь у чайній церемонії, спробувати себе у грі на старовинному китайському музичному інструменті – гуцині, навчитися вирізанню з паперу та дізнатися все про китайській класичний живопис і каліграфію.

Організаторами заходу виступили Посольство Китайської Народної Республіки в Україні та Міністерство культури України [16].

Також у Словенії у м. Жалець та у м. Штаніель 19-22 серпня 2015 року відбувалися Дні української культури.

Починаючи з 22 жовтня 2015 року, в столиці України пройшов ряд заходів в рамках Днів угорської культури.

Організатором святкувань виступило Київське Товариство угорської культури. На Контрактовій площі столиці відбувся урочистий мітинг з нагоди 204-ї річниці з дня народження Ференца Ліста та покладання квітів до меморіальної дошки композитору. Потім у великій залі Національної філармонії відбувся фортепіанний концерт за участі Йожефа Балого (Будапешт).

23 жовтня, на вулиці Паркова Дорога мав місце урочистий мітинг з нагоди річниці Угорської революції 1956 року. В його рамках відбулося повторне відкриття та посвячення «Пам'ятного знаку проходженню угорських племен». Зі святковою промовою виступив Надзвичайний і повноважний посол Угорщини в Україні Ерне Кешкенъ. Відбулося покладання вінків та квітів до важливого для угорців України символу.

Цього дня учасники святкувань взяли участь у святковому богослужінні, яке здійснив реформатський душпастир Вінце Почаї.

Народними танцями та піснями гостей розважив танцювальний ансамбль RITMUS з села Есень Ужгородського району Закарпатської області. Після чого відбулася дружня вечеря у приміщенні «Водолікувальниці» на вулиці Попудренка.

Дні угорської культури в Києві відбулися за підтримки посольства Угорщини в Україні. У заходах взяли участь представники ГО «КЛУБ Закарпатської культури у м. Києві» Микола Бідзіля та Іван Магей, а також інші київські закарпатці [75].

З 18 по 21 січня 2021 року, за підтримкою угорських громадських організацій області, у містах Мукачеві, Ужгороді та Берегові булл проведено Дні угорської культури.

Були організовані та проведені музично-літературні вечори, конкурси на краще виконання гімну Угорської Республіки, покладання квітів до пам'ятників видатним угорським діячам.

В Ужгороді було проведено Форум угорської інтелігенції Закарпаття на тему «Уподобання та виклики для угорської меншини, яка проживає за межами кордону ЄС».

У Центрі культур нацменшин було відкрито виставку робіт Ж. Молнара – проектувальника стародавніх історичних гербів населених пунктів компактного проживання угорців.

Також відбувся концерт в обласному театрі ляльок [45].

20 листопада 2015 року відбулось відкриття Днів української культури у Відні. Посольство України в Республіці Австрія є партнером організатора – «Центра українських ініціатив». Вперше в Австрії український мистецький фестиваль підтримує місто Відень.

Під час фестивалю відбулись музичні концерти, театральні вистави, виставка сучасного мистецтва. Фестиваль розпочався виставкою «Україна. Трансформація сучасності». 21 і 22 листопада сучасна драма з живою музикою і відео інсталяціями «Гамлет Вавілон» збирала повну залу у Музеумсквартір. Концерт бандури і концерт класичної музики «З Україною в серці» виконували українці, які живуть у Відні.

Партнером заходу окрім Посольства України у Австрії та міста Відень, виступило Посольство Республіки Польща [70].

4 вересня 2018 року президент України Петро Порошенко зробив заяву про те, що 2019 рік офіційно стане роком української культури в Австрії. Про це він домовився під час зустрічі з Федеральним канцлером Австрії Себастьяном Курцом.

У п'яти містах країни, у межах Року української культури, було організовано низьку культурних заходів. За словами посла України в Австрії, Олександра Щерби, організацією та проведенням заходів займались як новостворена команда Українського інституту так і безпосередньо посольство.

Наймасштабніші заходи були заплановані посольством. Серед них вечір, присвячений Василю Вишиваному 31 січня, участь у фотовиставці

FotoWien у березні, великий концерт української музики в зальцбурзькому «Моцартеумі» 23 квітня, концерти Дах Дотерс та Даха Браха у Відні, Лінці та Інсбруку.

Були проведені Дні українського кіно у Відні (травень-червень) а також інші заходи: літературний фестиваль «Україна» в Інсбруку восени, Vienna Fashion Week у вересні, стенд України на віденському книжковому ярмарку у листопаді, концерт духовної музики у соборі Св. Штефана 12 листопада, концерт українських виконавців у Золотому залі Musikverein 11 грудня.

Організацією заходів, розробкою програми проєктів та пошуком спонсорів в обох країнах займався Український Інститут [57].

В 2016 році було заплановано провести Дні культури України в КНР.

Відповідної домовленості було досягнуто під час зустрічі віце-прем'єр-міністра – міністра культури В'ячеслава Кириленка із заступником міністра Китайської Народної Республіки Дін Веєм.

«Співпраця з Китайською Народною Республікою в усіх сферах є надзвичайно важливою для нашої країни. Попри географічну віддаленість наших держав, ми щодня відчуваємо підтримку КНР та прагнемо зробити наші гуманітарні відносини інтенсивнішими. Крім того, Україна зацікавлена в тому, аби показати китайському народові нові риси української культури. Це слід обговорити на засіданні третьої українсько-китайської Підкомісії з питань співробітництва у сфері культури», – сказав Кириленко.

У свою чергу Дін Вей наголосив, що для Китаю Україна була і залишається стратегічним партнером. Дін Вей висловив сподівання на співпрацю з Україною в сфері культури, мас-медіа, спорту та туризму, а також підкреслив готовність китайської сторони провести Дні культури України в КНР в 2016 року.

«Для Китаю Україна є стратегічним партнером. Ми чудово співпрацюємо з Україною в сфері політики, економіки. На сьогодні влада Китаю приділяє відносинам із Україною особливу увагу та зацікавлена підняти співпрацю з Україною на вищій щабель. Тісніша співпраця в

культурній сфері сприятиме взаєморозумінню, обміну знаннями та дружбі двох народів, а через дружбу можна посилювати економічну та культурну взаємодію. Підкомісія з питань культури, що відбудеться сьогодні, стане гарною платформою для вирішення питань подальшої співпраці в культурній сфері», – відзначив Дін Вей [31].

25 вересня 2018 року в Пекіні Міністром культури України Є. Нищуком і Міністром культури та туризму КНР Ло Шуганом офіційно було відкрито «Дні культури України в Китаї».

Місцем для урочистого відкриття початку заходів в рамках Днів культури було обрано найбільший і найпрестижніший архітектурно-художній музейний комплекс Китаю «Гугун». Була організована виставки пам'яток культури та декоративно-прикладного мистецтва з музеїв України “Кольоровий розмай у золотому вінку”.

Гостям заходу були представлені виступи Національного заслуженого академічного народного хору України ім.Г.Г.Верьовки, виставка робіт відомого українського фотохудожника В. Козюка, майстер-класи Петриківського художнього розпису.

27-28 вересня у місті Дуньхуан, в рамках Днів культури українська делегація взяла також участь у Міжнародному культурному ЕКСПО «Шовковий шлях». Україна була представлена як головна країна-гість.

Заходи в рамках «Днів культури України в Китаї» тривали до 19 листопада.

На фестивалі було представлено українське образотворче мистецтво живописом, графікою, художньою фотографією і декоративно-ужитковим мистецтвом. Відвідувачам були презентовані роботи майстрів петриківського розпису, а також були організовані майстер класи для того, щоб навчитися цій унікальній техніці [19].

Дні української культури покликані познайомити жителів різних країн світу з Україною – країною з величезними можливостями і багатою історією та культурою.

Цей напрям міжнародного культурного співробітництва націлений на поліпшення сприйняття нашої країни за кордоном, формування позитивного іміджу України як країни з багатою спадщиною і яскравою сучасною культурою.

Дні культури України – прекрасна можливість показати нашу справжню батьківщину туристам і місцевим жителям, дипломатам, культурним діячам для подальшої вдалої комунікації з ними в сфері міжнародного культурного співробітництва.

Проведення днів культур інших країн на території України, спрямоване на популяризацію культури країн з якими співпрацює наша держава, ознайомлення українців з культурним надбанням світу, традиціями, звичаями. Все це сприяє залученню українського суспільства до міжнародних культурних заходів, поліпшення в культурній співпраці та крос-культурної комунікації в цілому.

3.2 Міжнародні фестивалі як важлива форма крос-культурної комунікації

Міжнародне культурне співробітництво є одним із важливих напрямків роботи Міністерства культури України. Міжнародна діяльність Міністерства відповідає напрямкам державної зовнішньої політики України і реалізується в рамках чинного законодавства. Мінкультури України забезпечує виконання таких головних завдань у міжнародній сфері: активізація процесу євроінтеграції України; підтримка і розвиток міжкультурного співробітництва; участь України в міжнародних організаціях; поширення присутності України у міжнародному культурному просторі та покращення міжнародного іміджу України .

На виконання цих завдань здійснювалося формування і розвиток міжнародної нормативно-правової бази у сфері культури, планування та

координація заходів з реалізації міжнародних договорів; організація та проведення міжнародних заходів в Україні та за кордоном, забезпечення участі України у проектах та програмах міжнародних організацій; участь у міжнародних комунікативних заходах (конференціях, семінарах, круглих столах). Також однією з форм міжнародних комунікативних заходів є фестивалі.

В даний час проблематика міжнаціональної комунікації придбала всесвітній масштаб і особливу гостроту. У пошуках вирішення актуальних і масштабних завдань з національного питання пропонується звернути увагу на фестиваль як форму крос-культурного спілкування, оскільки він в силу свого споконвічного призначення володіє значним миротворчим потенціалом.

Фестиваль, являючи собою форму глибокої рефлексії, здійснюваної суб'єктом через масове крос-культурне спілкування, може стати ефективним засобом формування високої культури особистості та сприятиме вдалому міжкультурному співробітництву.

Специфіка фестивалю як форми соціально-культурної діяльності може бути використана для підвищення культури міжнаціональної комунікації.

Варто зупинитися на величезній популярності фестивального руху, завдяки якому ознайомлення з культурою держави охоплює одночасно велику кількість населення. Починаючи з 2001 р., спостерігається підвищення активності в сфері організації різноманітних фестивалів в Україні. Серед проведених фестивальних заходів можна виділити такі групи: фольклорні, пов'язані із святкуванням Днів визначних особистостей, дитячі та молодіжні, музичні, церковні, народні колективи, старовинної й камерної музики та фестивалі національних культур.

Цікавими для вивчення фестивальної діяльності здаються саме 2020-21 роки. 2020 рік запам'ятався всьому людству тим, що змінив звичний усім життєвий розклад та порядок речей. Напевно ніхто в XXI столітті не міг би

очікувати, що всі сфери соціального життя можуть зупинитися через глобальну пандемію. Посилені карантинні міри забороняли організацію та проведення будь-яких масових заходів, заради уникнення поширення коронавірусної інфекції (COVID-19). Сфера культури та розваг одна з найбільших потерпіла через такі умови. Багато заходів були скасовані, перенесені на невизначений термін або проведені в онлайн режимі.

Такі події не могли не вплинути на міжнародну фестивальну діяльність в Україні. У 2021 році велика кількість міжнародних фестивалів на території України проходили в змішаному форматі, як онлайн, так і офлайн. В нашій роботі розглянуті декілька важливих міжнародних фестивалів, які стали вдалим прикладом крос-культурної комунікації в умовах обмежених можливостей, в яких опинилася країна.

На початку 2021 року, через високий відсоток зараженого населення, в країні тривали жорсткі карантинні умови організації та проведення масових культурних заходів. Багато фестивалів були скасовані або перенесені на невизначений термін, деякі проходили в онлайн форматі, як наприклад П'ятий всеукраїнський «Вертеп фест» у Харькові з 8 по 10 січня), фестиваль «Червоне вино» в Закарпатті (12 січня), Зимовий арт-фестиваль на Вінничині. Вперше був організований та проведений онлайн-фестиваль приготування борщу, де в 25 регіонах країни одночасно готували відому страву (5 березня). Через невизначену ситуацію в країні та небезпеку зараження та поширення інфекції, кількість фестивалів у першій половині року помітно скоротилася. Влада намагалася обмежуватися локальними фестивалями у різних регіонах країни та по можливості проводити їх у змішаному форматі або повністю в онлайн форматі. Лише у другій половині 2021 року, коли відсоток зараженого населення став знижуватися, влада пішла на сміливі кроки та дозволила організацію та проведення міжнародних фестивалів [66].

З 22 по 24 червня в місті Одесса відбувся міжнародний фестиваль Odessa-June-Folk-Fest. Учасникам фестивалю були відомі фольклорні

виконавці та ансамблі Одеської області, Одеси, Києва, а також Польщі та Норвегії. На фестивалі були присутні консули Молдовії, Литви, Румунії, Греції, Болгарії та інших країн.

Фестиваль став чудовою нагодою продемонструвати всю багатонаціональність одеської області, майданчиком для вираження самобутності та унікальності кожної з культур. Збереження культурної спадщини та різноманітності національних культур безумовно підвищує туристичну привабливість регіону.

На сцені виступили: ансамбль Одеської філармонії «Чайка», народний молдавський ансамбль «Мерцишор» та сімейний народний ансамбль «Сирбу Плачинта», болгарський колектив «Фа-дієз бенд».

На другий день фестивалю глядачам були представлені українська, болгарська, грузинська, грецька, польська, німецька, норвезька, азербайджанська, румунська, балканська та інші культури [64].

Так, 26 червня розпочався VIII Міжнародний музичний фестиваль «OFEST-2021» у Бучанському міському парку. У фестивалі взяли участь 11 країн, серед яких: Австрія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Іран, Казахстан, Китай, Литва, Молдова, Україна. Цього року вперше за всю історію фестивалю участь взяв представник Словенії.

Фестиваль розпочався в форматі «open air» з розваг для дітей, виступів творчих колективів, майстер класів виставок та презентацій.

У рамках фестивалю відбулася масштабна пресконференція за участю керівника Національної оперети України, н.а. України Богдана Струтинського, Бучанського міського голови Анатолія Федорука, Надзвичайного і Повноважного Посла Республіки Словенія в Україні Пана Томажа Менціна, музичного керівника фестивалю, з. д. м. України Ігоря Ярошенка та балетмейстера-постановника, з. а. України Вадима Прокопенка. Постановники зазначали, що в Гранд-концерті можна почути найпопулярніші арії оперет Кальмана, Легара, Штрауса у виконанні іноземних гостей та солістів Національної оперети України, пісні ж з

мюзиклів виконували переважно українські солісти. Програму доповнювали іранські, грузинські та інші музичні твори.

На сцені Літнього театру відбулася головна подія фестивалю – Гранд-концерт за участю українських та іноземних артистів. Серед закордонних гостей були: Ірена Крстєська (Австрія), Наргіз Керімова (Азербайджан), Наталя Дементьєва (Білорусь), Гіоргі Цхададзе (Грузія), Газал Сафарі (Іран), Євген Шагаров (Казахстан), Пен Юйчжан (Китай), Чен Хань (Китай), Габріеле Букіне (Литва), Іон Тімофті (Молдова), Лукас Сомоза Остерц (Словенія).

Перший день фестивалю пройшов під звуки класичної та сучасної музики, упродовж всього дня були організовані розваги для дітей, інтерв'ю з учасниками фестивалю.

На другий день «O-FESTу», який відбувся на площі біля Національної оперети України, пройшов майстер-клас з Євгеном Піскуновим «Оперета очима дітей», учасниками якого стали учні мистецьких шкіл. Була розташована виставка малюнків соціального проєкту «Діти малюють театр. Театр мрій». Святкову програму наповнювали фотозона, виступ гурту «Гра в класику», виступ DJ Operetta, інтерактивна програма «HEART ART», виступи ансамблю «Шоу барабанщиць Національної академії внутрішніх справ» та гурту «OBAND».

Гранд-концерт за участю солістів музичних театрів світу в оновленій залі Національної оперети України став Кульмінацією фестивалю «O-FEST». Цього року, вперше за історію фестивалю, проводилася пряма трансляція для тих, хто не зміг потрапити на цей яскравий захід [40].

Цього року на честь 30-річчя Незалежності України у Новояворівську пройшов 28-й Міжнародний фестиваль сучасної української пісні «Молода Галичина». 12 липня у фестивалі брали участь близько 100 молодих співаків та музикантів із різних країн. Цей захід з року в рік залишається майданчик для демонстрації свого таланту і творчості молодих виконавців

Захід завершився церемонією нагородження переможців та учасників конкурсу. Цього року участь у фестивалі взяли понад 80 виконавців із 8 країн світу – Молдови, України, Румунії, Ірану, Сирії, США, Єгипту, Англії. У рамках фестивалю також проводять концерти зарубіжних та українських виконавців та вокальних гуртів, вокальні майстер-класи, виставки художників, творчі зустрічі художників, композиторів та продюсерів [66].

21 серпня 2021 року стартував у Тульчині на Вінниччині міжнародний оперний фестиваль просто Operafest Tulchyn неба. Тривав цей фестиваль до 29 серпня. Глядачі насолодилися насиченою концертною програмою, яка містила національні прем'єри, всесвітньо відомі мюзилки, опери та балети, екцентрик шоу, фентезі-рок-опери, спектаклі для дітей та феєричні візуальні шоу. На фестивалі виступали понад 400 відомих артистів України, Канади, Словаччини, Італії та Польщі. Щодня – окрема тема. У перший день було представлено «Враження, емоції, почуття». Глядачі побачили комічну оперу «VIVA LA MAMMA!».

Другий день був присвячений темі «Українська класика та сучасність», була представлена історична опера «Ярослав Мудрий», фентезі-рок-опера «Орфей та Еврідіка назавжди».

Тема третього дня фестивалю – «Золоті хіти». Глядачі насолодилися концертною прем'єрою оперної програми «Bad Boys in Opera», яку поставили солісти з Канади, Словаччини, Польщі та Італії.

Фестиваль засновано у 2017 році, щоб привернути увагу до порятунку історичної пам'ятки національного значення – палацу Потоцьких [36].

26 серпня в Тернополі розпочався міжнародний фестиваль гончарів «Не святі горщики ліплять». Тематика цьогорічного фестивалю – «Кераміка Княжої доби». У заході прийняли участь майстри з України та зарубіжжя. Для організаторів основною метою фестивалю стала громадянська освіта молоді через історію ремесл а також демонстрація можливостей сучасної гончарної майстерності та популяризація народного мистецтва. Фестиваль тривав 4 дні, протягом яких були організовані зустрічі з талановитими

гончарами, істориками, етнографами. Була також облаштована тематична виставка керамік, проведено майстер класи, арт-терапії та навіть глиняні бої.

Щодня гостям фестивалю у цікавому форматі презентували історію життя українців за княжих часів. З Івано-Франківська спеціально було доставлено першу в Україні мобільну піч, яка стала родзинкою фестивалю.

Спеціально для підтримки атмосфери середньовіччя на фестивалі було сконструйовано містечко, в якому гості могли постріляти з лука, побачити лицарські бої та рукопашні поєдинки. Конкурси на спритність гончарів, дегустація традиційних українських страв, майстер-класи – все це було у програмі фестивалю, який було організовано за підтримки Українського культурного фонду [12].

З 1 по 3 жовтня у Вінниці відбувся джаз-фест на якому виступали музиканти з Європи, Азії, Америки та Африки.

Вінницький аеропорт перед реконструкцією увійшов до історії, ставши першим міжнародним аеропортом в Україні, де пройшов міжнародний джазовий фестиваль.

Головні події фестивалю відбулися з відкриття VINNYTSIA JAZZFEST, яке відбулося 1 жовтня у театрі ім. Садовського. Глядачі насолодилися бродвейським мюзиклом «Сімейка Аддамсів».

2-3 жовтня в аеропорту "Вінниця" було проведено сім концертів із найкращими джазовими музикантами України, Ізраїлю, Польщі, Нігерії, Анголи, Гани та США.

Також було проведено фотовиставку «Джазові емоції Вінниці», яка відбулася 27 вересня у мистецькому просторі Вінницької міської ради.

13 жовтня розпочався Міжнародний етнічний фестиваль «ЛіраФест-2021». Організатори зібрали видатних та талановитих бандуристів та лірників з України, Білорусі та Польщі.

В програмі фестивалю було лірництво та кобзарство біля храмів та на вулицях міста, святковий концерт на Майдані Незалежності, виставка народних інструментів та майстер-класи білоруських, польських та

українських традиційних народних танців, оскільки захід було приурочено до свята Покрови Пресвятої Богородиці, Дня захисника України, Дня українського козацтва та 79-ї річниці створення УПА.

Учасники фестивалю протягом двох днів мали можливість навчитися азам гри на лірі та бандурі, стати свідками процесу виготовлення таких інструментів, зустрітися з відомими істориками, музикантами, етнографами та письменниками України.

Гості свята мали можливість поспілкуватися з видатними бандуристами, кобзарями та лірниками Польщі, Білорусі та України, а також брати участь в активних розвагах, таких як катання на човнах та стрілянина з лука. Доповнювали святкову атмосферу фестивалю дегустація козацьких кулішів та трав'яного чаю на свіжому повітрі.

Мета цього фестивалю – відродження української народної музики та знайомлення нового покоління українців з традиційною самобутньою культурою українського народу [46].

Фестивальна діяльність набула популярності завдяки охопленню широкого кола глядачів. Різноманітність таких заходів задовольняла велику кількість зацікавлених в ознайомленні з особливостями культури та традицій народу.

Таким чином, можна зробити наступний висновок, що в системі міжнаціональної комунікації фестиваль як багатопланова, різнорівнева, поліфункціональна соціально-культурна акція займає гідне місце. Він володіє потужним потенціалом формування культури міжнаціональної взаємодії. Фестиваль здатний стати унікальним і ефективним міжнаціональним комунікативним каналом. Фестивалі національних і міжнаціональних культур в сучасних умовах – одна з найбільш дієвих можливостей сьогоденної культурної політики. Фестиваль підтримує інтереси народів, що проживають на даній території, національні та загальнолюдські цінності, формує високу культуру міжнаціональних відносин.

Висновок до третього розділу

До основних цілей міжнародного культурного співробітництва відносяться: інтеграція української національної культури до світового культурного простору; формування привабливого міжнародного іміджу України засобами культури та культурної спадщини; використання активних міжкультурних контактів задля зміцнення позиції України на міжнародній арені; зміцнення культурних та міжнародних зв'язків з українською діаспорою по всьому світу; просування культурного продукту на міжнародний культурний ринок. Все це відбувається завдяки проведенню різних форм міжнародного культурного співробітництва таких як, наприклад, дні культури та фестивалі.

Завдяки проведенню різних заходів забезпечується виконання цілей міжнародного культурного співробітництва:

- поширення знань, сприяння розвитку дарувань і збагачення різних культур;
- розвиток мирних відносин і дружби між народами, сприяння кращому розумінню образу життя кожного з них;
- забезпечення кожній людині доступу до знань і можливостям насолоджуватись мистецтвом і літературою всіх народів, приймати участь в прогресі науки у всіх частинах земної кулі, користування його благами і сприяти збагаченню культурного життя.

Міжнародна культурна співпраця повинна базуватись на повазі, гідності і цінності кожної культури, на відмові від спроб встановлення будь-яких форм нерівності, підкорення або заміні однієї культури іншою, на рівновазі в культурних обмінах.

Головними формами двостороннього культурного співробітництва України можна назвати традиційні дні (тижні, місяці) національних культур в Україні, аналогічні дні української культури у зарубіжних країнах, зазвичай у формі симетричних обмінів заходами.

Такі масштабні заходи, як Дні культури – це комплексні акції, що тривають протягом кількох днів чи тижнів у кількох містах та упродовж яких відбувається низка культурних та мистецьких подій (гастролі, виставки, фестивалі).

Однією з найбільш популярних форм соціально-культурної діяльності сьогодні є фестиваль. «Фестивалізація» стала своєрідним символом сучасної соціально-культурної ситуації в світі. Володіючи величезним педагогічним і культуротворчим потенціалом, фестиваль являє собою зразок різнорівневого спілкування, задовольняє потреби людей в зміні видів діяльності, громадській оцінці своєї роботи, естетичній творчості, самовираженні, залученні до соціально-значимих цілей, психологічної розрядки, розвагам і святковому відновленні життя. Будучи невід'ємною частиною сучасної культури, фестиваль відкриває можливості для ефективної крос-культурної комунікації, в результаті якої досягається порозуміння між представниками різних культур, у тому числі і національних.

В цілому можна зробити висновок, що міжнародні контакти української культури розвиваються досить інтенсивно, однак цьому розвитку поки що бракує системного підходу, а державна підтримка міжнародного культурного співробітництва має бути більш вагомим фінансово та різноманітнішою в плані механізмів та форм.

ВИСНОВКИ

Крос-культурна комунікація – це комунікація між представниками різних культур і народів, яка направлена на розширення культурних контактів в умовах культурної глобалізації. Як соціальний феномен, вона характеризується багатоякісністю і динамічністю, а тому культура розглядається як родове поняття, а культурні контакти набувають різні форми, що знаходять своє вираження у взаємовпливові, синтезі, доповнюваності і діалозі. Крос-культурна комунікація є індикатором розвитку культури у суспільстві, яка, по-перше, розкриває її здатність до сприйняття інокультурних елементів і породження на основі цього нових форм; по-друге – здатність транслювати свої цінності в інші культури.

З'ясовано, що зміст і результати крос-культурної комунікації залежать від домінуючих у будь-якій культурі цінностей, норм поведінки, установок, етнокультурної самобутності, можливості посилювати прагнення до прояву культурної індивідуальності. Процеси міжнародного культурного обміну є основою розвитку цивілізації, неодмінною умовою руху по шляху до прогресу. Сьогодні неможливо вирішити жодної значущої проблеми без участі представників різних культур, без їх конструктивного, зваженого діалогу, без знання традицій і культур інших народів.

Взаємодію культур у глобальному контексті доцільно розглядати як одну з конструктивних форм крос-культурної комунікації, як ідею синтезу культур, що є об'єднанням культурно різних елементів: орієнтирів, цінностей, норм, типів поведінки. Виділяють чотири основні форми крос-культурної комунікації – пряму, непряму, опосередковану і безпосередню, також прийнято виділяти внутрішній і зовнішній контекст комунікації.

Доведено, що самотійного значення проблема крос-культурної комунікації набуває в міжнародних відносинах, які з одного боку є яскравим прикладом розвитку спілкування на різних рівнях, проте в той же час відображають численні особливості феномена крос-культурних комунікацій.

З'ясовано, що проблема розгортання міжкультурного діалогу є однією з визначальних для сучасного культурного середовища, що потребує розвитку і управління. Дослідження культурних особливостей й відмінностей сприятиме виробленню способів демократичного спілкування, мета якого вбачається у можливості жити в багатокультурному світі та розвивати відчуття спільності і причетності. Міжкультурний діалог як форма комунікації, сприяє прояву творчої сутності людини через пізнання іншої, відкриття в собі бажання бути пізнаним. Окрім цього, діалогова культура дозволяє на тлі збереження власної культурної самобутності, формувати способи пізнання іншої культури через взаємне збагачення та розвиток національних культур.

Встановлено, що міжкультурний діалог – це відкритий і шанобливий обмін думками між людьми, групами з різним етнічним, культурним, релігійним і лінгвістичним підґрунтям на підставі взаєморозуміння й поваги. Міжкультурний діалог сприяє створенню нового пласту культурних цінностей і дозволяє створювати цивілізований простір для конструктивної взаємодії культур у сучасному глобалізованому світі. Діалог культур призводить до поглиблення культурного саморозвитку, до взаємозбагаченню за рахунок іншого культурного досвіду як в рамках певних культур, так і в масштабах світової культури. Необхідність діалогу культур є однією з умов самозбереження людства.

Доведено, що міжнародне культурне співробітництво – форма політичної культури в мультикультурному середовищі, яка спрямована на гармонізацію відносин між різними суб'єктами міжнародної взаємодії. Цілі міжнародного культурного співробітництва – це поширення знань, сприяння розвитку дарувань і збагачення різних культур; розвиток мирних відносин і дружби між народами, сприяння кращому розумінню образу життя кожного з них; забезпечення кожній людині доступу до знань і можливостям насолоджуватись мистецтвом і літературою всіх народів, збагаченню культурного життя; покращенню умов матеріального і духовного життя

людини у всіх частинах світу. Міжнародне культурне співробітництво це цілком офіційна сфера крос-культурних комунікацій від якої, тим не менш, залежить і розвиток широкого, демократичного діалогу, спрямованого на створення атмосфери дружби і довіри між народами заснованого на повазі різноманіття культур сучасного світу.

Визначено, що політика міжнародного культурного співробітництва держав на національному, регіональному і глобальному рівнях зумовлена трансформаціями державотворення та потребою забезпечення національних інтересів шляхом реалізації різних моделей культурної дипломатії, які впливають на міжнародну взаємодію і мають як позитивні, так і негативні характеристики.

З'ясовано, що міжнародна культурна співпраця повинна базуватись на повазі, гідності і цінності кожної культури, на відмові від спроб встановлення будь-яких форм нерівності, підкорення або заміні однієї культури іншою, на рівновазі в культурних обмінах.

Доведено, що забезпечення вільної взаємодії культур є одним із пріоритетів України, завдяки якому держава успішно реалізує спільні із зарубіжними партнерами культурні програми, сприяючи інтеграції в європейський і світовий культурний простір. Важливу роль у цих процесах відіграє міжнародне визнання української держави, налагодження дипломатичних відносин, обмін посольствами та представництвами із зарубіжними країнами, її позитивний міжнародний імідж, який асоціюється з політикою відкритості.

Сучасні культурні зв'язки відрізняються значним різноманіттям, широкою географією, протікають в різних формах і напрямках. Процеси демократизації і прозорість кордонів надають ще більшу значимість культурному обміну в системі міжнародних відносин, який об'єднує народи незалежно від соціальної, релігійної, політичної приналежності.

Визначено, що держава сприяє розвитку міжнародного культурного обміну. Порядок здійснення культурного обміну регулюється міжнародними

договорами та чинним законодавством України. Розвиваючи міжнародне культурне співробітництво, Україна, її політичні інститути передусім спрямовують свою діяльність на адаптування національного законодавства до відповідних міжнародних правових документів у культурній сфері.

Доведено, що реалізація участі України в європейському та світовому культурному співробітництві можлива також за умов активного здійснення політично значущих культурних ініціатив міжнародного характеру; ініціювання за кордоном заходів за участю українських мистецьких колективів, виставок українського мистецтва, фестивалів українського кіно, круглих столів.

Україна на основі інтеграції стає самостійним активним суб'єктом системи міжнародних відносин. Перспективи культурної інтеграції України ґрунтуються на тісному культурному міждержавному співробітництві, активній участі у прийнятті рішень, орієнтованих на збереження культурної ідентичності, формуванні єдиного культурного простору.

Встановлено, що нова політична і соціокультурна реальність активізувала та урізноманітнила шляхи інтеграції України у світовий культурний простір, забезпечила презентацію української культури та мистецтва як самостійного, самобутнього явища, дозволила українським митцям вписати власний творчий доробок у сучасний світовий художній процес, отримати кваліфікаційну оцінку світової мистецтвознавчої думки і визнання рядових глядачів.

Одним із важливих питань міжнародного культурного співробітництва є залучення української культури до світового культурного простору. У такому ракурсі важливим напрямом роботи Мінкультури України є організація і проведення Днів культури за кордоном, а також фестивалів, концертів, виставок, майстеркласів тощо.

Визначено, що до основних пріоритетів міжнародного культурного співробітництва України як форми крос-культурної комунікації можна віднести проведення днів культури та фестивалі. Такі масштабні заходи, як

«Дні культури» – це комплексні акції, що тривають протягом кількох днів чи тижнів у кількох містах та упродовж яких відбувається низка культурних та мистецьких подій (гастролі, виставки).

З'ясовано, що однією з найбільш популярних форм соціально-культурної діяльності сьогодні є фестиваль. Фестиваль являє собою зразок різнорівневого спілкування, задовольняє потреби людей в зміні видів діяльності, громадській оцінці своєї роботи, естетичній творчості, самовираженні, залученні до соціально-значимих цілей, психологічної розрядки, розвагам і святковому відновленні життя. Будучи невід'ємною частиною сучасної культури, фестиваль відкриває можливості для ефективної крос-культурної комунікації, в результаті якої досягається порозуміння між представниками різних культур, у тому числі і національних.

Встановлено, що стратегічними пріоритетами у сфері міжнародного культурного співробітництва України найближчим часом стане: популяризація України як місця проведення міжнародних мистецьких заходів; залучення іноземних інвестицій у проекти в галузі культури; сприяння отриманню технічної і фінансової допомоги від міжнародних та європейських інституцій; заохочення іноземних митців і мистецьких структур до реалізації двосторонніх заходів на території України тощо.

Серед позитивних тенденцій, які спостерігаються сьогодні в культурному секторі України є помітне зростання громадських ініціатив та збільшення кількості інноваційних культурних проєктів. Не останню роль у цьому процесі відіграють запроваджені міжнародними організаціями, в першу чергу Європейськими інституціями, програми, які мають на меті підвищити рівень демократії в країні та розвинути місцеве самоврядування. При цьому культурі та міжкультурному діалогу відводиться важливе місце у цьому процесі. Поява нових недержавних організацій, що впроваджують нові культурні продукти та послуги, сприяє загальному розвитку даного сектору та його демократизації.

Доведено, що серед заходів, що сприятимуть реалізації спрямованої культурної дипломатії України – розвиток наукових досліджень політики міжкультурного співробітництва за допомогою сучасних методів політичного аналізу, які дозволяють з’ясувати глибинні, приховані мотиви та зміст культурної дипломатії розвинутих країн світу, визначити тактику і стратегію здійснення політики міжкультурного співробітництва України як одного з дієвих інструментів політичного впливу у міжнародних відносинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева С. М., Андреева А. М. Межкультурная коммуникация как один из способов развития цивилизаций в поликультурном социуме // Научные ведомости. 2013. № 23 (166). Выпуск 26. с. 170–177.
2. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
3. Белая Е. Н. Теория и практика межкультурной коммуникации : учебное пособие / Е. Н. Белая. Москва : Форум, 2011. 208 с.
4. Біла книга з міжкультурного діалогу «Жити разом у рівності та гідності». Київ : Оранта, 2010. 72 с.
5. Боголюбова Н. М. Межкультурная коммуникация и межкультурный обмен : учебное пособие / Н. М. Боголюбова, Ю. В. Николаева. Санкт-Петербург : СПбКО, 2009. 416 с.
6. Бучковська О. Ю. Розвиток міжкультурного співробітництва в умовах глобалізаційних перетворень // Культура України. 2014. № 47. URL : <http://www.ic.ac.kharkov> (дата звернення : 20.09.2021).
7. В 2014 році Мінкультури надало підтримку 15 культурно-мистецьким проектам. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/3871111 (дата звернення : 25.09.2021).
8. В Республіці Македонія відбулися Дні культури України. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/2605191 (дата звернення : 19.10.2021).
9. В Ривном стартовал этнический «ЛираФест»: что в программе. URL : <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/3332744-v-rivnom-startoval-etniceskij-lirafest-cto-v-programme.html> (дата звернення 22.10.2021)
10. В Соціалістичній Республіці В'єтнам розпочалися Дні культури України. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/3103111 (дата звернення : 19.10.2021).

11. В столиці Туркменістану м. Ашгабад відбулися Дні культури України. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article /2572731 (дата звернення : 19.10.2021).
12. В Тернополі почався фестиваль гончаров-виртуозів. URL : <https://www.ukrinform.ru/rubric-tourism/3304700-v-ternopole-nacalsa-festival-goncarovvirtuozov.html> (дата звернення : 22.10.2021).
13. Глобальные стратегии Евросоюза : монография / Ю. М. Мацейко, О. Г. Белорус, И. И. Витер; Киев. нац. экон. ун-т им. В. Гетьмана, НАН Украины, Ин-т мировой экономики и междунар. отношений, Междунар. ин-т глобалистики. Киев : 2010. 581 с.
14. Дереза В.В. Соціальна і гуманітарна політика : навч. посіб. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. 178 с.
15. Дні культури Азербайджанської Республіки в Україні. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/2880401 (дата звернення : 19.10.2021).
16. Дні культури Нанкіна (Китай) в Україні. URL : <http://www.icc-kiiev.gov.ua/uk/ agenda/dni-kulturi-nankina-kitaj-v-ukrajini> (дата звернення : 19.10.2021).
17. Дні культури України в Палестині. URL : http://today.kiev.ua/ __318 (дата звернення : 20.10.2021).
18. Дні культури України в Республіці Вірменія. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_ old/uk/publish/article/2773591 (дата звернення : 20.10.2021).
19. Дні культури України в Китаї. URL : <https://china.mfa.gov.ua/news/67367-dni-kulyturi-ukrajini-v-kitaji> (дата звернення : 20.10.2021).
20. Дні науки та культури Республіки Індія в Україні // Інститут всесвітньої історії НАН України. URL : <http://goo.gl/7wue5C> (дата звернення : 20.10.2021).

21. Дні української культури у Білорусі. URL : <http://mus.art.co.ua/dni-ukrains-ko-i-kul-tury-u-bilorusi/> (дата звернення : 21.10.2021).
22. Дні української культури в Білорусі завершилися грандіозним гала-концертом. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2497222-dni-ukrainsko-i-kulturi-v-bilorusi-zaversilisa-grandiozним-galakoncertom.html> (дата звернення : 21.10.2021).
23. Доманська О. А. Україна і міжнародне культурне співробітництво // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2014. № 3. С. 28-33.
24. Дудник В. О. Інтеграція української культури у світовий культурний простір. URL: http://knpmau.com.ua/chasopys/17_NBUV/docs/02_Doudnik.pdf (дата звернення : 18.09.2021).
25. Європейські комунікації: монографія / Є.А. Макаренко, М. А. Ожеван, М.М. Рижков та ін. Київ : Центр вільної преси, 2010. 536 с.
26. Завтра в Україні розпочинаються Дні культури Ізраїлю. URL: <http://www.ednist.info/news/30643> (дата звернення : 20.10.2021).
27. Зернецька О. Глобальна політична блогосфера – нова арена політичної комунікації // Політичний менеджмент. 2009. № 2. С. 13-26.
28. Идентичности и ценности в эпоху глобализации / Ю. Н. Пахомов, Л. Л. Брожик, Р. Н. Жангожа, А. С. Гальчинский, Н. Н. Грущинская ; ред.: Ю. Н. Пахомов, Ю. В. Павленко ; НАН Украины, Ин-т мировой экономики и междунар. отношений. Киев : Наук. думка, 2013. 601 с.
29. Камінський Є.Є. Українська перспектива в нових внутрішніх і міжнародних умовах розвитку // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Київ : ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. № 94, ч. 1. С. 3-10.
30. Канцелярук Б. Концептуальні виміри євроатлантичної стратегії України // Дослідження світової політики. 2004. № 29. С. 36-45.

31. Кириленко про анонсував Дні культури України в КНР. URL: <http://www.ukrinform.ua/rubric-culture/1898330-kirilenko-proanonsuvav-dni-kulturi-ukrajini-v-knr.html> (дата звернення : 20.10.2021)
32. Кокшаров Н. В. Взаимодействие культур: диалог культур // Теоретический журнал «Кредо». 2013. № 3. URL : <http://credonew.ru/content/view/352/55/> (дата звернення : 21.09.2021).
33. Країнознавство. Країни пострадянського простору, Європи і Північної Америки : навч. посіб. / Н. Ф. Сербіна, М. С. Дорошко, Р. А. Кривонос, В. П. Крижанівський. Київ : нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2012. 335 с.
34. Кучмій О. В. Міжкультурне співробітництво як чинник зовнішньої та внутрішньої політики в умовах державотворчих зрушень: Автореф. дис. ... на здобуття наук. Ступеня канд. політичних наук: спец. 23.00.03 Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ. 2006. 20 с.
35. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ : ЦУЛ, 2012. 288 с.
36. Международный фестиваль Operafest Tulchyn стартует на Винничине. URL : <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/3304958-mezdunarodnyj-festival-operafest-tulchyn-startuet-na-vinnitcine.html> (дата звернення : 23.10.2021).
37. Межкультурная коммуникация: Диалог культур. URL : <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/mezhkulturnaya-kommunikaciya.html> (дата звернення : 19.09.2021).
38. Межкультурная коммуникация и диалог культур: Краткий курс лекций по дисциплине «Культурология». URL : http://studme.org/192911154829/kulturologiya/mezhkulturnaya_kommunikatsiya_dialog_kultur (дата звернення : 19.09.2021).
39. Міжнародне культурне співробітництво. URL : http://5ka.at.ua/load/kultura/mizhnarodne_kulturne_spivrobotnictvo_referat/29-1-0-23993 (дата звернення : 19.09.2021).

40. Міжнародний музичний фестиваль «O-FEST-2021» зібрав виконавців з 11 країн. URL : <http://operetta.com.ua/viii-mizhnarodnij-muzichnij-festival-o-fest-2021-zibrav-vikonavtsiv-z-11-krayin/> (дата звернення : 23.10.2021).
41. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / В. А. Манжола, О. А. Коппель, М. Г. Капітоненко, М. С. Каменецький, А. А. Суботін; ред.: Л. В. Губерський. Київ : нац. ун-т ім. Т.Шевченка. 2008. 606 с.
42. Михальченко М. І. Адаптація України до переходу світ-системи від одно- до багатополюсності : аналіт. доп. / М. І. Михальченко, Ю. Ж. Шайгородський, О. К. Шевченко, В. О. Ковалевський, П. М. Рудяков; ред.: М. І. Михальченко; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ : 2012. 116 с.
43. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» // Філософські проблеми гуманітарних наук. 2006. № 8. С. 108–113.
44. Нагорна Л.П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань : монографія. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 269 с.
45. На Закарпатті відзначили Дні угорської культури. URL : <https://goloskarpat.info/culture/60151a8ae776b/> (дата звернення : 21.10.2021).
46. На юбилейный джазфест в Виннице приедут музыканты из Европы, Азии, Америки и Африки. URL : <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/3315168-na-ubilejnyj-dzazfest-v-vinnice-priedut-muzykanty-iz-evropy-azii-ameriki-i-afriki.html> (дата звернення : 23.10.2021).
47. Ожеван М.А. Інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні : зб. аналіт. доп. / М. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк, Т. О. Ісакова; ред.: Д. В. Дубов; Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ : 2011. 92 с.

48. Основы теории коммуникации: Межкультурные коммуникации. URL : <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=552119#1> (дата звернення : 20.09.2021).
49. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства : навч. посіб. 2-е вид. Київ : Либідь, 2012. 358 с.
50. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів : навч. посіб. / В. Бурдяк, Н. Ротар; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. Чернівці : Рута, 2004. 328 с.
51. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. Москва : Центр, 2008. 656 с.
52. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI : Відомості Верховної Рада України. 2010. № 40. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення : 22.09.2021).
53. Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами у вересні 2017 року. URL : https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Culturene_spivrobitnitstvo_Ukraini/2017/Spiiv10.pdf (дата звернення : 22.09.2021).
54. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. URL : <http://www.zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення : 22.09.2021).
55. Реалізація державної політики у галузі культури : Аналітичний звіт Міністерства культури України за 2011 рік / Міністерство культури України. Київ : 2012. 80 с.
56. Реалізація державної політики у галузі культури : Аналітичний звіт Міністерства культури України за 2013 рік / Міністерство культури України. Київ : 2013. 103 с.
57. Рік української культури в Австрії. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mfac/i1019/p2667> (дата звернення : 27.10.2021).
58. Розпочалися Дні культури України в Туркменістані. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/3256601 (дата звернення : 26.10.2021).

59. Садохин А. П. Межкультурная коммуникация : учеб. пособ. Москва : Альфа М-НИЦ, 2006. 36 с.
60. Світ XXI ст. Взаємодія «Північ-Південь» у вимірах перспектив глобального співіснування : матеріали міжвідом. наук.-теорет. конф., 21 черв. 2011 р. / за ред. В. К. Гура, О. Г. Білорус, Л. О. Лещенко. Київ : НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин, 2011. 119 с.
61. Слющинський Б. В. Комунікація як діалог культур // Перша наукова конференція : Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління : зб. наук. пр. ДонДУУ : «Соціологія управління». Т. VI. № 2(47). Донецьк : ДонДУУ, 2005. С. 23–30.
62. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація як соціокультурний феномен // Нова парадигма. 2007. № 72. С. 198–208.
63. Сутність культури та її генезис. URL : http://lubbook.net/book_457_glava_2_Tema_2. Html (дата звернення : 19.09.2021).
64. Стартовал международный Odessa-June-Folk-Fest. URL : <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/3269064-startoval-mezdunarodnyj-odessajunefolkfest.html> (дата звернення : 23.10.2021).
65. Суспільні цінності населення України в теоретичних і практичних вимірах : монографія / М. І. Михальченко, М. Є. Горелов, В. А. Гриневич, В. О. Ковалевський, І. М. Кучеренко; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. 334 с.
66. Творче об'єднання «FEST-PORTAL». URL : <http://fest-portal.com/> (дата звернення : 23.10.2021).
67. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва : 2000. 247 с.
68. Трощинський В. П. Соціогуманітарні пріоритети суспільного розвитку України // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2013. № 3. С. 106-113.

69. У Білорусі розпочалися Дні культури України. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/256863searchForum=1&searchDocarch=1&searchPublishing=1 (дата звернення : 25.10.2021).
70. У Відні – Дні української культури. URL : <http://cultua.media/u-vdn-trivajut-dn-ukransko-kulturi> (дата звернення : 25.10.2021).
71. У Державі Ізраїль проходять Дні культури України. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/2606171 (дата звернення : 25.10.2021).
72. У Житомирі проходять Дні культури Азербайджану. URL : [https://www.zt-rada.gov.ua/?3398\[0\]=9208](https://www.zt-rada.gov.ua/?3398[0]=9208) (дата звернення : 26.10.2021).
73. У Києві пройшли Дні угорської культури. URL : <http://zakarpattya.net.ua/News/146803-U-Kyievi-proishly-Dni-uhorskoj-kultury-FOTO> (дата звернення : 26.10.2021).
74. Україна та міжнародні організації : інформаційно-довідкове видання / Н. В. Голуб, П. А. Клімкін. Київ : Кондор, 2010. 212 с.
75. Уперше в Україні – Дні корейської культури. URL : <http://www.golos.com.ua/article/323382> (дата звернення : 25.10.2021).
76. У столичному Національному музеї народної архітектури і побуду в Пирогові стартував Міжнародний фестиваль «Країна мрій». URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/4207361 (дата звернення : 30.10.2021).
77. У Республіці Корея вперше відбулися Дні культури України. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/3098061 (дата звернення : 25.10.2021).
78. Фестиваль сучасної української пісні на Львовщині зібрав виконавців з восьми країн. URL : <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/3279669-festival-sovremennoj-ukrainskoj-pesni-na-lvovskine-sobral-ispolnitelej-iz-vosmi-stran.html> (дата звернення : 27.10.2021).

79. Хартія основоположних прав Європейського Союзу [Charter of Fundamental Rights of the European Union]. URL : <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm> (дата звернення : 05.10.2021).
80. Шульга Н. Социокультурные риски и угрозы вступления Украины в Евросоюз // Трудный выбор. Ученые и политики о вариантах интеграции Украины. Киев : 2013. С. 72-81.
81. Язык и культура / Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Москва : 1993. 246 с.